

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики дошкільної освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ДІТЕЙ 6-го РОКУ ЖИТТЯ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Виконала:

Малігон Наталія Анатоліївна,
магістрантка спеціальності
012 Дошкільна освіта
ОПП Дошкільна освіта

Допущено до захисту
" ___ " _____ 20__ р.

Науковий керівник:
канд. пед. наук, доцент **Корякіна І.В.**

Завідувач кафедри

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Дата захисту: « ___ » _____ 20__ р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

Глухів - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ.....	9
1.1. Основні положення Концепції Нової української школи	9
1.2. Особливості психофізичного розвитку дітей 6-го року життя.....	15
1.3. Проблема психологічної підготовки дітей до школи.....	21
1.4. Педагогічні умови психологічної підготовки дітей до школи.....	30
Висновки до першого розділу.....	36
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	39
2.1. Діагностика психологічної підготовки дітей 6-го року життя до школи.....	39
2.2. Забезпечення педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до школи.....	51
2.3. Перевірка ефективності педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до школи.....	65
Висновки до другого розділу.....	75
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Перетворення сучасної вітчизняної школи поставила перед освітянами нові завдання. У національній доктрині розвитку освіти першочерговим завданням визначено побудову умов для всебічного розвитку дітей як особистостей, розвитку їх талантів. У законах «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Концепції Нової української школи, у Державному стандарті початкової та загальної середньої освіти» вказуються головні напрямки та зміст реформи освіти.

Дошкільна освіта є визначним періодом для психічного розвитку дитини. На сучасному етапі її сенс нерозривно пов'язаний з Концепцією Нової української школи: він забезпечує неперервність між дошкільною та початковою освітою в умовах реформи школи. Концепція НУШ є орієнтиром гуманізації та демократизації освітнього процесу закладів загальної середньої освіти.

Концепція «Нова українська школа» (НУШ) була запропонована і затверджена у 2016 році, вона має відношення до всіх: до тих, хто викладає, навчає, хто управляє закладами освіти, до батьків, чиї діти ходять до школи тощо. Головні ідеї, зміст Концепції НУШ збігаються з головними ідеями Базового компонента дошкільної освіти.

У своїх роботах Я. Коменський, І. Песталоцці, К. Ушинський, С. Русова звертали увагу на потребу наступності дошкільної освіти та початкової школи. Є. Тихеевої зазначала, що старша ланка дошкільного закладу на третину є школою, а молодша ланка школи третину – це дитячий садок.

Вступаючи до школи дитина переходить на новий етап у своєму житті. Перебудовуються її взаєностосунки з дорослими, ровесниками, змінюється ставлення до себе та власної діяльності. Школяр переходить до нового способу

життєдіяльності, нового становища у суспільстві, опановує нові правила та обов'язки, засвоює нові умови діяльності та спілкування [46].

На сучасному етапі переходу закладів загальної середньої освіти на навчання за Концепцією НУШ великого значення набуває забезпечення підготовленості дітей до шкільного навчання. Підготовка до навчання у школі має широке значення і містить фізіологічний, психологічний і соціальний аспекти розвитку дитини старшого дошкільного віку. Поєднуючись, вони забезпечують успішне входження дитини у шкільне середовище.

Психологічна підготовленість до школи з'являється на межі дошкільного і молодшого шкільного віку. Під підготовленістю до шкільного навчання науковці розуміють потрібний і належний рівень психічного розвитку дитини для опанування шкільною навчальною програмою в умовах навчання у спільноті ровесників [43].

У психолого-педагогічній та методичній літературі проблемі підготовки дітей до шкільного навчання присвячені праці таких вітчизняних і закордонних науковців, як Л. Виготський, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонтьєв, Ж. Піаже, К. Ушинський, Ф. Фребель та інших. Різноманітні компоненти готовності дитини до школи досліджено М. Безруких, І. Дубровіною, Я. Коломінським, Р. Немовим, Є. Панько. Зокрема психологічні, педагогічні і методичні аспекти зазначеної проблеми розкрито у роботах Т. Кондратенко, В. Котирло, Г. Кравцова, Н. Пушкіна, Є. Сапогова, К. Щербакова, F. Nylor, Y. Ossola, D. Cadman, D. Wilson, L. Miller, G. Cummings; система занять у дошкільному закладі обґрунтована у працях О. Усової, Ф. Сохіна; методику розвитку компонентів навчальної діяльності на заняттях з дошкільниками розробили Л. Артемова, Л. Венгер, А. Давидчук, Т. Доронова, П. Лучанська. Проблема наступності дошкільної та початкової освіти знайшла висвітлення у працях А. Леушиної, Г. Люблінської, В. Сухомлинського, Є. Тихеєвої та О. Усової.

Наступність в освіті дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку розглядається Л. Артемовою, Л. Калмиковою, В. Кузь, Т. Назаренко, О. Проскурою, О. Савченко, Д. Струнніковою, Л. Федорович.

Проблемі підготовки дитини до школи присвячені наукові доробки А. Богуш, Н. Бібік, М. Вашуленка, Л. Іщенко, О. Кононко, С. Лаврентьевої, Т. Піроженко, З. Плохій, К. Прищепи, Н. Шиліної.

Саме психологічна підготовленість до шкільного навчання є важливим підсумком психічного розвитку особистості в дошкільному періоді. На час вступу до школи першокласник повинен володіти належним рівнем особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку, саме це і є умовами успішного навчання.

Реформування початкової освіти, згідно з Концепцією НУШ, розпочалося у 2018 році. Однак реформування дошкільної освіти розпочалося лише у 2021 році з оновленим Базовим компонентом дошкільної освіти, який ґрунтується на компетентністному підході до освітнього процесу у закладах дошкільної освіти.

Аналізуючи наукові здобутки українських фахівців з питань дошкільної освіти можна зробити висновок про майже практичну відсутність розроблених та теоретично обґрунтованих психолого-педагогічних умов підготовки дітей до навчання у Новій українській школі. Вищезазначена проблема презентована: 1) у публікаціях, присвячених загальним аспектам наступності дошкільної та початкової ланок освіти (Г. Беленька, Н. Гавриш, В. Палійчук, Т. Пантюк, Л. Пісоцька, Г. Степаненко), а також 2) у контексті загальнотеоретичного осмислення основних завдань, що стоять перед Новою українською школою (І. Бех, І. Ліпчевська, О. Половіна, Т. Фадєєва, Л. Шабасєва).

Втім, в умовах війни проблема підготовки дітей до навчання у школі стала ще більш актуальною, через те що багато ЗДО не працюють і дошкільнята

змушені перебувати на дистанційному навчанні, або взагалі не мають змоги під'єднатися до занять. Брак живого спілкування призводить до зниження рівня соціальної готовності, стрес і тривожність дітей.

Наразі існують деякі прогалини між освітніми програмами дошкільних навчальних закладів та закладів загальної середньої освіти в Україні. Велика кількість базових навичок розвиваються у дошкільний період, тому принципи НУШ, за якими будуть отримувати освіту діти у школі, повинні співпадати з програмами роботи у дошкільних закладах. Це допоможе усунути стрес під час вступу до школи та сприятиме благополучній адаптації до умов і вимог шкільної освіти.

Ураховавши актуальність вищезазначеної проблеми, її недостатню розробку у теорії та практиці дошкільної освіти та нагальні потреби у її розв'язанні, було обрано тему нашого магістерського дослідження: **«Педагогічні умови психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи».**

Об'єкт дослідження: психологічна підготовка дітей 6-го р.ж. до Нової української школи.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування психологічної готовності дітей 6-го р.ж. до Нової української школи (готовність вихователів ЗДО до організації освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу; активізація форм і методів роботи з дітьми, що забезпечують формування готовності до школи; створення у ЗДО середовища, спрямованого на формування більш високого рівня психологічної готовності до навчання у школі; взаємодія ЗДО і сім'ї з питань психологічної готовності до школи).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування психологічної готовності дітей 6-го р.ж. до Нової української школи.

Гіпотеза: формування психологічної готовності дітей 6-го р.ж. до Нової української школи буде успішним за наступних умов:

- готовності вихователів ЗДО до організації освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу;
- з використанням активізації форм і методів роботи з дітьми, що забезпечують формування готовності до школи;
- за наявності створення у ЗДО середовища, спрямованого на формування більш високого рівня психологічної готовності до навчання у школі;
- взаємодії ЗДО і сім'ї з питань психологічної готовності до школи).

Відповідно до мети були визначені **завдання дослідження:**

1. Вивчити сучасний стан дослідження проблеми психологічної підготовки дітей до Нової української школи у психолого-педагогічній, методичній літературі та дошкільній практиці.
2. Провести комплексне діагностичне дослідження психологічної підготовки дітей до школи, аналіз та інтерпретацію його результатів.
3. Виявити й обґрунтувати сукупність педагогічних умов формування психологічної підготовки дітей до Нової української школи.
4. Запропонувати рекомендації вихователям, батькам з проблеми формування психологічної підготовки дітей до Нової української школи.

Для вирішення поставлених завдань та досягнення мети було використано комплекс наукових **методів:**

– *теоретичні методи:* аналіз, систематизація і узагальнення психолого-педагогічної, методичної літератури, досвіду роботи вихователів дошкільних закладів освіти з проблеми дослідження; аналіз, порівняння та узагальнення результатів емпіричного дослідження;

– *емпіричні методи:* бесіди, опитування; психологічні тести, спеціальні методики дослідження психологічної готовності до школи, цілеспрямоване спостереження; методи математичної статистики використовувалися для

обробки отриманих даних і підтвердження правдивості результатів дослідження.

Практичне значення: дослідження полягає в тому, що отримані емпіричні дані можна використовувати в повсякденній педагогічній діяльності вихователями для покращення освітнього процесу у дошкільних навчальних закладах, а також батьками, діти яких готуються вступати до першого класу школи. Матеріали та результати дослідження можуть бути використані при написанні курсових, дипломних, магістерських та інших робіт, пов'язаних з даною проблематикою з метою їх поглибленого вивчення та розширення.

Наукова новизна дослідження полягає у поглибленні психолого-педагогічних знань про психологічну підготовку дітей до Нової української школи, розгляді та дослідженні педагогічних умов вищезазначеної підготовки.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що отримані емпіричні дані можна використовувати вихователям та практичним психологам дошкільних освітніх закладів. Матеріали та результати дослідження можуть бути використані студентами під час проходження педагогічної практики у ДЗО, при написанні курсових, дипломних, магістерських та інших робіт, пов'язаних з даною проблематикою з метою їх поглибленого вивчення та розширення тощо.

Структура магістерської роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, висновків до цих розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (52 найменування), додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 88 сторінок.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ

1.1. Основні положення Концепції Нової української школи

Нова українська школа (НУШ) – довготривала перебудова галузі освіти, вона розпочалася у 2018 році. Головна ціль НУШ – зробити школу такою, в якій дитина буде навчатись із задоволенням і яка буде давати учням не потрібні знання, а й практичні уміння використовувати їх у буденному житті. НУШ – це школа, яку приємно відвідувати, де враховують думки школярів, вчать мислити критично, проводити власні експерименти та вільно викладати власні міркування, бути відповідальними громадянами [31].

Нова школа базується на наступних головних компонентах:

1. Зміст освіти, ґрунтується на утворенні компетентностей, що необхідні для вдалої самореалізації у суспільстві;
2. Переконливий педагог, який вільно творить і професійно розвивається;
3. Сталий процес виховання, що продукує цінності;
4. Децентралізація та продуктивне керування, що забезпечить школу реальною автономією;
5. Педагогіка, що заснована на партнерстві між учнем, педагогом і родиною;
6. Орієнтування на запити учня в освітньому процесі, дитиноцентризм;
7. Оновлена організація школи, що допомагає гарно опанувати новою сутністю та опанувати компетентності для життя;
8. Дотримання у закладі освіти здоров`язберігаючого середовища;
9. Новітнє освітнє середовище, яке буде гарантувати потрібні умови, засоби й технології для навчання школярів, педагогів, батьків не тільки у приміщенні освітнього закладу[31].

У Концепції НУШ, Державному стандарті початкової освіти принцип дитиноцентризму розуміється так, що освітня діяльність, її цілі, зміст повинні підпорядковуватися правам, здібностям, інтересам і потребам дитини. Це свідчить про те, що всі діти мають рівний доступ до освіти, що прогнозує інклюзивність, особистісно-орієнтований підхід до навчання і виховання кожного учня. Нагальними для НУШ постають наступні ідеї дитиноцентризму: 1) брак адміністративної перевірки, що лімітує свободу творчості педагога; 2) ініціативність школярів у освітньому процесі, орієнтування на інтереси та досвід дитини, побудова освітнього середовища, яке б обернуло навчання на виразний момент життя учня; 3) життєва спрямованість освітнього процесу, поєднання персонального розвитку учня з його реальним досвідом; 4) не погоджуватися на орієнтування освітнього процесу на середнього учня й неодмінно рахуватися з інтересами кожного школяра; 5) виховання вільної незалежної особистості; 6) задоволення свободи і права учня в усіх виявах її діяльності, зважання на вікові та індивідуальні особливості, дотримання морально-психологічного комфорту учня; 7) ініціювання шкільного самоврядування, яке передвіщає виховання демократичних і гуманних ідей і світогляду, потрібних у сучасному суспільстві [42].

Кожен учень є особистістю з неповторними здібностями та перспективами. Нова українська школа зобов'язана сприяти виявленню та розвитку цих талантів. Реалізація даного завдання відбувається на основах «педагогіки партнерства». Педагогіка партнерства (співробітництва) заснована на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Ціллю її є побудова гуманного суспільства без тоталітаризму і офіціозу. Педагогіка партнерства ставить перед собою наступні основні завдання: а) усунення інертності мислення; б) якісну зміну взаємостосунків між партнерами освітнього процесу. Це завдання полягає у єдиній діяльності педагогів і

школярів, педагогів і родини й припускає порозуміння, тісний зв'язок інтересів і прагнень з ціллю персонального розвитку учнів.

Головними принципами педагогіки партнерства є:

- пошана до особистості;
- доброзичливий і схвальний підхід;
- довір'я у взаємовідносинах та взаєминах;
- діалог-співробітництво-взаємопошана;
- розподіл лідерських доручень (прерогатива вибору та відповідальність за свій вибір);
- принципи соціального партнерства (рівноправність учасників, невимушена реалізація зобов'язань, неухильне здійснення угод) [31].

До педагогіки партнерства залучені педагоги, школярі та їхні батьки.

Таке декларування перерахованих цінностей нормативно закріплено у всіх документах з дошкільної та початкової освіти.

Ідея Нової української школи полягає у переході від інформаційної школи, що надавала школярам тільки знання і деякі вміння, до школи компетентностей XXI століття. Оновлена сутність освіти, ґрунтується на утворенні компетентностей, потрібних для вдалої самореалізації особистості в суспільстві. Важливим завданням школярів є засвоїти за роки навчання у закладі освіти не тільки окремі предмети, але і «компетентності». Списки компетентностей у Державному стандарті початкової освіти та Базовому компоненті дошкільної освіти різняться, але їх можливо порівняти за смисловим навантаженням і встановити близький зв'язок між ними.

До головних компетентностей належать: невимушене опанування державною мовою; здібність комунікувати рідною (якщо відрізняється від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентність у сфері природничих наук, техніки й технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; здатність учитися

протягом всього життя; соціальні та громадянські компетентності на засадах демократії, справедливості, рівності, прав людини, здорового способу життя, з розумінням рівних прав та перспектив; культурна компетентність; фінансова грамотність та підприємливість. Будь-яка з перерахованих компетентностей – це сукупність знань, умінь, навичок, способу мислення, поглядів і цінностей. У межах викладання одного шкільного предмета школярі зможуть засвоювати одразу декілька компетентностей (це залежить від форми подачі матеріалу) [18].

Нормативні документи з дошкільної освіти окреслюють компетентнісний підхід головним в організації освітнього процесу. Він прогнозує перевагу досвіду дитини в усіх видах дитячої діяльності: ігровій, моторній, художній, пізнавально-дослідницькій, господарсько-побутовій, а також у розвитку різноманітних компетенцій. Компетентнісний підхід модифікує роль педагога на фасилітатора, якій допомагає дітям отримати персональний досвід у пошуку та обробці різної інформації, необхідної для здійснення реальних дій у конкретних ситуаціях.

Підготовленість до НУШ – комплексна ознака розвитку старшого дошкільника, що виявляється в утворенні компетенцій. Ці компетенції виробляють шляхом виховання ціннісного відношення до оточення й навколишнього світу, розвивають за слухних умов у різних позиціях життєвих навичок та комунікації, у які залучена дитина в родині та суспільстві.

Загальною концептуальною ідеєю у документах НУШ і дошкільної освіти є діяльнісний підхід у використанні активних видів дитячої діяльності в опануванні нових знань. При цьому підході дитина посідає активну, дієву позицію в процесі пізнання світу, а не перебуває у пасивній ролі слухача і глядача. Діти, які позбавлені можливості бути активними з віком втрачають бажання діяти, вони виростають пасивними, їх важко чимось уразити. Провідну роль у психічному розвитку та формуванні особистості дитини має гра. Гра

сприяє розвитку довільної уваги та пам'ять, розвивається інтелект, почуттєва сфера, поліпшується увага, волюва регуляція поведінки, здійснюється соціальний розвиток. Застосування ігрової діяльності може гарантувати втілення великої кількості основоположних завдань на етапі переходу від дошкільної до початкової освіти [9].

НУШ повинна сформувати у школярів наступні наскрізні вміння: читати з розумінням; викладати персональну думку усно і письмово; критично і системно мислити; логічно пояснювати власну позицію; бути творчими та енергійним; вміти управляти емоціями; характеризувати небезпеку; ухвалювати рішення; розв'язувати питання; співпрацювати з іншими людьми.

Виняткова увага в НУШ надається вихованню учнів на цінностях, що складуть фундамент для щасливого власного життя та вдалої взаємодії із суспільством. Виховний процес має стати невід'ємною частиною освітнього процесу. Він буде ґрунтуватися таких загальнолюдських цінностях: а) морально-етичні — гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей; б) соціально-політичні — свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, відповідальність[31].

Основним знаряддям Концепції виступають сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Застосування ІКТ буде сприяти оптимізації освітнього процесу та значно розширить потенціал педагогів та учнів, слугуючи формуванню потрібної життєвої та професійної компетентності дітей.

Початкова ланка шкіл Україна була переобладнана за кошти державного і міського бюджетів належно до потреб НУШ. У класах з'явилися конструктори LEGO для освітніх ігор і занять, сучасні меблі, мультимедійні дошки, оргтехніка та багато чого ще. Кожний перший клас повинен вміщувати вісім навчальних центрів:

- 1) центр для навчально-пізнавальної діяльності (бажано, щоб парти чи столи були одномісними);
- 2) змінні тематичні центри (дошки/фліпчарти/стенди для діаграм, малюнків тощо);
- 3) ігровий центр;
- 4) центр художньо-творчої діяльності;
- 5) центр живої природи для проведення дослідів (пророщення зерна, догляд за рослинами, акваріум тощо);
- 6) центр відпочинку (з килимом для сидіння, пуфами, подушками тощо);
- 7) дитяча класна бібліотека;
- 8) вчительський центр (стіл, стілець, комп'ютер, полиці/ящики, шафи для зберігання дидактичного матеріалу тощо) [31].

Фундатор прогресивної освіти Дж. Дьюї доводив, що освіта має бути як процес життя, а не налаштування до майбутнього життя. Науковець зазначав, що освіта як підготовка до дорослого життя «заперечує внутрішній ентузіазм і природність, які діти приносять з собою до школи, і відвертає увагу від тих дітей, які виявляють інтерес і здібності до більш абстрактного розуміння того, що вони можуть захотіти робити в майбутньому» [16]. Прогресивна освіта застосовує розвиткові й конструктивістські принципи. Вона прогнозує побудову освітньої сфери, яка спонукала б розвитку вмінь та інтересів кожної дитини, заразом враховуючи важливість навчання однолітків або дитячої спільноти разом.

Отже, реалізація Концепції Нової української школи – це тривала реформа, яка вже розпочалася. Запровадження її буде супроводжуватися істотними змінами всіх компонентів освіти, це принципово інший підхід до освіти. Привабливими сторонами НУШ є: інтерес учнів до навчання, мотивація; активна співпраця родин зі школою; матеріально-технічне забезпечення класів

тощо. Сучасні учні повинні відчуті зміни й здобути кращу якість освіти. Процеси розвитку, виховання і соціалізації в Новій школі мають зробити випускника конкурентоздатним у XXI столітті.

1.2. Особливості психофізичного розвитку дітей 6-го року життя.

Початкова освіта із 2000-2001 рр. перейшла на чотирирічну програму навчання і до школи вступають діти шестирічного віку. Таким чином, актуальною стає проблема підготовленості дитини до послідовного навчання у школі. У родинях вважають, що головне навчити дитину читати, писати й рахувати – і вона підготовлена до школи. Звісно, ці навички потрібні, але не необхідні. Більшість батьків не беруть до уваги психічні, фізіологічні особливості дитини, чим шкодять здоров'ю.

З 6-7 до 10-11 років проходить інтенсивний фізичний і психофізіологічний розвиток дитини, який гарантує можливість систематичної освіти. На шостому році життя в організмі дитини проходять істотні зміни, як у будові тіла, так і всіх його системах. Центральна нервова система характеризується змінами: зростає вага мозку (він становить 90% ваги мозку дорослих); розгортаються його функції; покращується робота головного мозку та нервової системи. Психофізіологи зазначають, що до 7 років кора великих півкуль є значно зрілою. Проте відділи мозку, що відповідають за програмування, керування та контроль складних форм психіки, у дітей ще остаточно не сформувалися, як наслідок, регулююча та гальмівна функція кори на підкіркові структури є мізерною. Недозріла регулююча функція кори характеризується певними особливостями поведінки, які притаманні дітям цього вікового періоду: молодші школярі легко відвертаються, не спроможні до довготривалої концентрації, не стримані, запальні, високочутливі. Міняється співвідношення

між процесами збудження і гальмування на користь останнього, хоча збудження продовжує перевищувати [24].

Початок шкільної освіти (6 років) поєднується з періодом другої фізіологічної кризи. У організмі дитини проходить сильний ендокринна перебудова, яка супроводжується швидким ростом тіла, збільшенням внутрішніх органів, вегетативною реорганізацією. Фізіологічна криза супроводжується збільшенням втомлюваності та нервово-психічної чутливості дитини. Проте ця криза не стільки утруднює розвиток учня, скільки слугує успішній адаптації до нових умов.

Адекватний фізичний розвиток дитини суттєво впливає на формування особистості та психічний розвиток. Найважливіші новоутворення у пізнавальній, вольовій, емоційній сферах засвідчують про те, що цей вік є перехідним до систематичної шкільної освіти.

Цей віковий період характеризується наступними суперечностями: 1) дорослий виступає зразком для дитини, виникає потреба наслідувати дорослого, робити те, що робить він; 2) потреба бути фізично незалежним, самостійним. Але у дитини поки ще обмежені можливості для реалізації цих потреб.

Соціальна ситуація розвитку характеризується тим, що старший дошкільник виходить з родинного кола і налагоджує взаємозв'язок із більш широким колом оточуючих дорослих. Дорослий для дитини – виразник суспільних функцій у системі стосунків з іншими людьми. З'являються дитячі спільноти, у яких дошкільник засвоює соціальні форми поведінки [30].

На шостому році життя у дитини формується «внутрішня позиція», усвідомлюється образ власного «Я». Це дозволяє діяти довільно, тобто згідно з поставленою метою лімітувати бажання, усвідомлювати завдання, що стоять перед нею, безпомилково їх розв'язувати.

Даний віковий період характеризується вмінням до довільної регуляції поведінки. Л. Виготський зазначав, що дитина втрачає «дитячу

безпосередність», тобто мотиваційно-потребова сфера переходить на новий рівень розвитку. Дитина діє не безпосередньо, а керується свідомими цілями, соціальними правилами, нормами та способами поведінки [43].

Вищезазначені зміни в організмі дитини, розвиток довільної поведінки поволі формують нове відношення дошкільника до себе. Опанування вмінням управляти собою, впорядковувати персональні наміри, дії та вчинки слугують розвитку самосвідомості. У процесі комунікації старших дошкільників формується специфічна людська властивість - здібність до рефлексії. Рефлексія полягає в тому, що дитина розпочинає оцінювати себе з точки зору інших людей, вона навчається аналізувати власні дії ніби з боку, приймати рішення тощо [43].

Особистісні новоутворення старшого дошкільника закономірно приводять до позитивних змін у розвитку психічних пізнавальних процесів. Ці процеси наприкінці дошкільного віку набувають довільності, змістовно поліпшуються та удосконалюються за своїми регулятивними функціями.

У дітей 6 років переважною є мимовільна увага, її результативність вища за довільну. Стійкість, сила зосередженості та довільна увага розвиваються у ході пізнання, розуміння, вирішення тощо навколишнього та за умови домінування яскравих подразників. Краще діти здійснюють цікаву діяльність, але на прохання дорослого можуть виконувати й не цікаву, але потрібну та обов'язкову діяльність. Її виконання потребує від дошкільника вольової уваги, завдяки чому дитина може підкорювати власну увагу вимогам педагога, зосереджуватися, управляти своєю психічною діяльністю. Для розвитку довільної уваги потрібно повсякчас нагадувати дитині про необхідність здійснення конкретних фіксованих дій (якщо розпочав роботу – закінчи її; узяв і використав будь-яку річ – поклади на місце тощо) [24].

Сприймання у старших дошкільників розвивається як порівняно самостійний процес (у ранньому віці воно було складовою предметної

діяльності). Сприймання стає більш стійким й цілеспрямованим, ніж у молодших дошкільників. Воно поєднується з другою сигнальною системою, завдяки чому сприймання стає узагальнювальним, категоріальним. Старші дошкільники відчують труднощі у сприйманні і диференціації часових інтервалів та показників [24].

Пам'ять шестирічної дитини є провідним пізнавальним процесом у цьому віковому періоді. Вона завзято занотовує інформацію про навколишнє. Діти характеризуються високим рівнем механічного запам'ятовування, що пов'язано з багаторазовим повторенням. Пам'ять дітей є довільною, наочною та образною. Образна пам'ять переважає над словесно-логічною. Старші дошкільники вже користуються досвідом свідомого запам'ятовування та відтворення. Цей досвід здобутий у повсякденних життєвих ситуаціях та іграх, що вимагають довільності процесів пам'яті. Удосконалюється мимовільна пам'ять, яка істотно впливає на сприйняття, осмислення, усвідомлення дітьми певної інформації. Емоційні враження дошкільниками запам'ятовуються достатньо швидко і міцно. Чим активніша й змістовніша діяльність дітей з конкретною інформацією, тим вищий рівень її запам'ятовування. Якщо правильно керувати постійною дитячою діяльністю, то проходить швидкий розвиток і якісна перебудова пам'яті. Продуктивний розвиток пам'яті старших дошкільників посилює культуру їхньої мислительної діяльності [43].

У старшому дошкільному віці дитина оперує наочно-дійовим, наочно-образним й логічним мисленням. Наочно-дійове мислення поєднане з практичною діяльністю: розв'язуючи різні завдання, дитина по-справжньому діє з предметами. У наочно-образному мисленні вона опирається на предметні образи або уявлення, створює у власній уяві ситуацію, у якій діє уявно. Образне мислення допомагає застосовувати на заняттях та в іграх плани, схеми, моделі тощо (наприклад, план кімнати, модель слова та інше). Логічне, мислення засноване на засвоєнні понять і побудованих на їх базі суджень. Але у дітей ще

недостатньо розвинуті мисленнєві операції, вміння аргументувати і доводити. Старший дошкільник не лише маніпулює уявленнями, а й збагачує їх зміст. Дитина діє не тільки з окремими чуттєвими образами предметів, але й з універсальними уявленнями. Вони сполучаються і з окремими враженнями та судженнями про ці предмети. Це свідчить про те, що мислення дошкільника відділяється від сприймання і практичних дій та поступово стає самостійним процесом. Розвиток у дитини словесного (вербального) мислення є значущим для опанування розумових дій, притаманних шкільній освіті. Розвиток словесно-логічного мислення, розсудливого мислення, що проходить у процесі опанування наукових знань, реформує і всі інші пізнавальні процеси. Д. Ельконін підкреслював, що «пам'ять у цьому віці стає мисленевою, а сприймання – вдумливим» [1].

Л. Виготський наголошував на тому, що мислення є осередком свідомої діяльності шестирічної дитини, яка розпочала систематичне навчання. Оволодіння у процесі освітньої діяльності початків теоретичного мислення спричинює подальший розвиток самоусвідомлення, рефлексії, аналізу та внутрішнього плану дій [43].

З розвитком мислення пов'язаний мовленевий розвиток дошкільника. Ситуативне мовлення перевершує контекстне, а діалогічне – монологічне. Старші дошкільники здатні робити простий звуковий аналіз мови, виділяти окремі звуки у словах, швидко і точно підбирати слова-асоціації, розуміють літературну і ненормативну лексику. Засвоєння дитиною зв'язного та виразного мовлення, граматичної структури, а також розвиток функцій внутрішнього мовлення стають найважливішими передумовами в опануванні писемного мовлення.

Продовжує свій розвиток репродуктивна уява старшого дошкільника, зароджується творча уява. Умовно дітей можна поділити на реалістів, у яких переважає зображення реальних подій життя (явищ природи) та фантазерів, у

яких переважає зображення своїх бажань і мрій. Дошкільники стають здатними підкорювати власне процес фантазування власній меті. На кінець дошкільного періоду у зв'язку з удосконаленням внутрішнього світу дитини - її образу «Я», самооцінки та інших новоутворень - розвивається специфічний вид уяви - мрія, яка виявляється у побудові образів бажаного для дитини у майбутнього [30].

Шестирічні діти здатні довільно спрямовувати практичні та пізнавальні дії, дотримуватися правил лише для досягнення найближчих і зрозумілих цілей. Довготривале Тривале напруження довільної уваги викликає чималі труднощі, приводить до перевтоми, виснаження, пасивності.

Змінюється емоційна сфера старшого дошкільника. Емоції стають менш імпульсивними, миттєвими, розвиваються соціальні емоції. З'являються почуття справедливості відповідальності, прихильності, радості від ініціативних дій.

Пізнавальна сфера старшого дошкільника розвивається у різноманітних видах дитячої діяльності. Провідним видом діяльності є гра. Шостий рік життя - це вік розквіту сюжетно-рольових ігор, ігор-драматизацій, ігор з правилами, гуртових ігор і самостійних. Творчість дитини виразно виявляється в тому, що вона первинно замислює, а потім реалізує задум у власній грі, малюнку або казці.

Наприкінці дошкільного віку на ґрунті допитливості з'являється інтерес до навчання. На основі інтенсивного розвитку пізнавальних здібностей формуються початки творчого мислення, що дозволяє долати труднощі під час розв'язання навчальних завдань.

Зароджується узагальнення персональних переживань. Удосконалюється вміння комунікувати з ровесниками та дорослими, надалі це допоможе дитині налагодити співробітництво у навчанні.

Упродовж молодшого шкільного віку розпочинають змінюватися стосунки з оточуючими людьми. Незаперечний авторитет дорослого потроху

згасає, а стосунки з ровесниками набувають переважного значення, зростає роль дитячої спільноти для дитини.

Вік 6-7 років є критичним, або перехідним. Саме у цей час здійснюються особистісні зміни, які виникають під впливом новоутворень, що спричинює емансипацію дитини від дорослих. Це призводить до зміни соціальної ситуації розвитку. Розвивається нова соціальна ситуація розвитку, яка буде відповідати оновленій особистості учня та новим потребам.

Отже, шестирічна дитина – це особистість, яка має безліч знань про найближче оточення, розбирається у родинних взаємовідносинах; усвідомлює, що її вчинки оцінюються не тільки персональним ставленням до себе («Я хороший»), а і тим, як ці вчинки оцінюють оточуючі. Дитина вже має конкретний індивідуальний досвід: може роз'яснити правила і зміст гри, скласти розповідь за малюнком, чітко розказати вірш тощо. Мотив «Я повинен» переважає над мотивом «Я хочу». Психічні пізнавальні процеси здебільшого мимовільні. Самопізнання відбувається синхронно з пізнанням навколишньої дійсності. Розвивається здатність захищати персональну точку зору. Головним новоутворенням у дітей шестирічного віку є підпорядкування мотивів, іншими словами розвиток їх стабільності ієрархії. Саме це у шкільному віці формує ставлення учнів до навколишнього середовища, до себе та разом є орієнтиром для дорослих у здійсненні диференційованого підходу [43].

Як підсумок, старшому дошкільнику перед вступом до школи притаманні наступні головні новоутворення: початки світогляду, ієрархія та порівняння мотивів («хочу, тому що...»; «потрібно, тому що...»; «потрібно - хочу»); почуття особистісної гідності, розуміння понять «добро» і «зло», норм поведінки, повсякденних життєвих цінностей.

1.3. Проблема психологічної готовності дітей до школи

У зв'язку із перетворенням освітньої системи в Україні особливої важливості набуло питання підготовки дітей шостого року життя до шкільного навчання та розвиток у них готовності до нової для них навчальної діяльності. Батьки шестирічних дітей часто запитують: «Чи підготовлена наша дитина до школи?» Під такою підготовленістю батьки здебільшого розуміють уміння читати, рахувати писати. Але насправді готовність до шкільного навчання обіймає чимале коло показників.

Відразу потрібно роз'єднати педагогічну і психологічну готовність дитини до школи. *Педагогічна готовність до школи* – це ресурс знань, умінь і навичок дошкільника, який існує на початку шкільного навчання. Насамперед це уміння рахувати, читати переказувати тощо, проте це не може передбачити здобутки навчання на найближчий час. *Психологічна готовність до школи* – це якісна особливість інтелектуального розвитку дошкільника і поодиноких властивостей особистості, без яких виключається успішне навчання у школі [4].

У психолого-педагогічній науці ця проблема досліджувалася закордонними та вітчизняними науковцями. У роботах F. Nylor, Y. Ossola, D. Cadman, D. Wilson, L. Miller, G. Cummings описані деякі педагогічні, психологічні та методичні напрямки підготовки до школи; у працях S. Valter, A. Rydell, D. Cookson, M. Roussey, I. Senecal, V. Stein та інших описана роль родини у цьому процесі.

Теоретичними основами проблеми стали дослідження вітчизняних науковців з особистісно-орієнтованої освіти (І. Бех, С. Подмазін, О. Савченко, І. Якиманська та ін.), актуальних питань дошкільної та початкової освіти (Л. Артемова, Т. Беньова, О. Кононко, З. Плохій, С. Ладивір, О. Проскура), послідовності дошкільної і початкової освіти (А. Богуш, З. Борисова, О. Киричук, В. Кузь, Т. Назаренко, Д. Струннікова, Г. Халаша та ін.); змісту та

складових готовності дитини до навчання в школі (Л. Божович, Л. Венгер, Ю. Гільбух, В. Котирло, Д. Ельконін та ін.).

Аналізуючи наукові здобутки з проблеми готовності дітей до шкільного навчання можна виокремити декілька підходів щодо розв'язання цієї проблеми. Представники першого підходу (Л. Божович, Л. Венгер, Л. Виготський, Л. Венгер, О. Проскура) вважають, що вікова періодизація, яка ґрунтується на психічних новоутвореннях та сформованість довільності психічних процесів й умінь до саморегуляції виступають вирішальними чинниками визначення готовності до шкільного навчання. Згідно з другим підходом комунікація дорослого і дитини є видом діяльності, який забезпечує входження дошкільника у соціум (О. Кравцов). Третій підхід орієнтований на розвиток у дошкільному періоді передумов навчальної діяльності (О. Проскура, О. Усова, Н. Доронова). Цей підхід є далекосяжним для дидактичного конструювання навчального процесу в освітньому закладі.

Вступ до школи є новим важким періодом у житті дитини, що поєднується з засвоєнням нових правил та обов'язків, новими взаємостосунками з дорослими та ровесниками, перебудовою режиму дня, провідного виду діяльності, нового соціального статусу тощо. Адаптація до загального освітнього закладу залежить від рівня готовності дошкільника до школи.

Розглядаючи сучасну наукову психолого-педагогічну літературу з даної проблематики, можна відмітити декілька термінів, які є актуальними, а саме це «підготовка до школи», «готовність», «шкільна зрілість». Не має однозначних пояснень цих термінів, але між ними існує певний взаємозв'язок. Першим етапом є *підготовка до школи* – це сукупність педагогічних заходів, скерованих на загальний розвиток дитини (фізичний, психічний, інтелектуальний, емоційний, моральний, вольовий, соціальний); започаткування передумов для розвитку бази загальних навчальних умінь та навичок (організаційних, інтелектуальних, комунікативних), які задовольнили персональний розвиток

дошкільника як суб'єкта майбутньої освітньої діяльності. *Готовність до шкільного навчання* є наслідком процесу підготовки дитини до школи – це потрібний і належний рівень

психічного розвитку дошкільника для опанування шкільної освітньої програми в умовах навчання у спільноті ровесників. У сучасній психології не має однозначного визначення шкільної зрілості. О. Анастасі описує термін «шкільна зрілість» як «засвоєння вмінь, знань, здібностей, мотивації та інших необхідних для кращого рівня опанування освітньої програми поведінкових ознак» [43]. І. Шванцара пояснює термін «шкільної зрілості» як визнання такого розвитку, коли дошкільник «може брати участь у шкільній освіті» [24]. Він визначає наступні складові готовності до школи як: розумовий, соціальний, емоційний. Отже, можна зробити висновок, що *шкільна зрілість* дошкільника - це задовільний рівень фізичного й психічного розвитку, що гарантує відповідне пристосування дитини до умов шкільної освіти.

Психологічна готовність до шкільного навчання – це найважливіший підсумок психічного розвитку в період дошкільного періоду. *Психологічна готовність до шкільного навчання* – це інтегрована ознака, що характеризує ступені розвитку психологічних особливостей та властивостей старшого дошкільника. Вказана готовність дитини до навчання у школі утворюється поступово у процесі провідної діяльності дошкільника (гри), посильної праці та комунікації з оточуючими людьми. Ця проблема потребує комплексного психологічного дослідження [10].

Більшість науковців визначають наступні складові психологічної готовності до школи: інтелектуальна, особистісна, соціально-психологічна, мотиваційна, емоційно-вольова. На них ми і будемо орієнтуватися у нашому дослідженні [24].[43].[46].[47].

1) *Інтелектуальна готовність* полягає у сформованості належного рівня розумового розвитку, який гарантує здібність дошкільника до навчання.

Інтелектуальна готовність не лімітується тільки знаннями дитини про навколишнє середовище. Вона містить у собі обсяг і зміст інформації про навколишній світ, світогляд, рівень розвитку пізнавальної діяльності та пізнавальних процесів (мислення, пам'яті, відчуттів, сприймань, словниковий запас, спеціальні вміння тощо), існування передумов для розвитку навчальних умінь і навчальної діяльності загалом.

Отже, зміст інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі вміщує:

- розвинуте наочно-дійового, наочно-образного та початки словесно-логічного видів мислення;
- розвинута здатність до визначення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнень, зіставлень та порівнянь;
- розвинуте діалогічне та монологічне мовлення;
- розвинуте зорове та слухове сприймання;
- розвинуті на належному рівні обсяг, перемикання та стійкість уваги.

Діагностують інтелектуальну готовність за допомогою бесіди, тестів та субтестів, психолого-педагогічних спостережень та інших психологічних методів.

Основними проблемами шестирічних дітей при діагностиці інтелектуальної готовності є: звужений загальний світогляд, неуважність, низькі пізнавальні інтереси, збіднений мовленевий розвиток тощо.

У цілому інтелектуальна готовність враховує показники, за якими дозволено зробити об'єктивні підсумки про розумовий розвиток дитини. Ці підсумки можуть бути достатньо різними. Наприклад, одним дітям притаманний великий світогляд, вони уважні, енергійні, вдумливі, але не володіють навичками читання; інші достатньо гарно читають, але не проявляють потрібної інтелектуальної активності тощо. На основі діагностики

та отриманої інформації планують індивідуальну, особистісно-орієнтовану освітню роботу з першокласниками.

2) Одним із найважливіших складових психологічної готовності до навчання у школі є *особистісна готовність*. Вона містить у собі ступінь розвитку спрямованості персони, де головною складовою є потребнісно-мотиваційна сфера, а також вираження нової соціальної ситуації розвитку – ступінь осмислення соціального статусу школяра. Позиція учня включає певну кількість обов'язків і прав, реалізація яких вказує на ступінь відповідальності. Чим раніше дитина зрозуміє новий соціальний статус, тим швидше і краще адаптується до нових умов. Окрім цього до особистісної готовності належить і те як учень ставиться до навчальної діяльності, педагогів та самого себе.

Отже, зміст особистісної готовності дитини до навчання у школі вміщує:

- розвиток внутрішньої позиції школяра;
- прагнення міняти власну соціальну позицію;
- розвиток світогляду дитини.

Основними проблемами шестирічних дітей при діагностиці особистісної готовності є: зменшення інтересу до шкільного навчання ще до вступу в школу, навіювання дорослими низького рівня авторитетності освітнього процесу, педагогічної діяльності.

3) *Соціально-психологічна готовність* дитини до школи вміщує наступні складові: а) мотиваційний, що характеризується відношенням до інших людей і виявляється у проявах доброти, турботи, милосердя, взаємодопомоги; б) когнітивний, що поєднується з пізнанням інших людей, розумінням їхніх потреб та інтересів тощо; в) поведінковий, який поєднаний з умінням взаємодіяти з групою однолітків та дорослими, вибором способів комунікації. Дошкільник з високим рівнем соціально-психологічної готовності усвідомлює власні можливості, може прохати про допомогу або надавати її, ставиться з повагою до бажань інших людей, вміє комунікувати з оточуючими людьми.

Отже, зміст соціально-психологічної готовності дитини до навчання у школі вміщує:

- розвинуті уявлення про правила і норми поведінки у соціумі;
- осмислення майбутньої соціальної ролі учня;
- здібність впевнено відчувати себе у новітньому соціальному оточенні, поза межами родини;
- розвинуті навички життя у соціумі, додержання поведінкових норм і правил, що визнані суспільством;
- уміння взаємодіяти з ровесниками під час виконання спільної діяльності (співпраця, партнерство, компроміс, наслідування, лідерство тощо);
- розвинуті найпростіші трудові вміння (наприклад, уміння організувати власне робоче місце) та навички самообслуговування.

Дана складова готовності передбачає розвиток у дошкільників великої кількості якостей, які допоможуть їм легко пристосуватися у новому соціумі освітнього закладу.

Основними проблемами шестирічних дітей при діагностиці соціально-психологічної готовності є: байдужість, пасивність, підвищена конфліктність, агресивність, боязкість навіювання страху, прояв дітьми «права сильного».

4) *Мотиваційна готовність* характеризується появою у дошкільника стійкого потягу до навчання, прагненням змінити власну соціальну позицію, вмінням підкорювати власні дії розв'язанню навчальної задачі. Дослідники визначають дві категорії мотивів навчальної діяльності: а) мотиви, які поєднуються з соціальним компонентом життя дитини, це потреби у комунікації, позитивній оцінці та схваленні дорослими; б) мотиви, які поєднуються з пізнавальними інтересами, потребами в інтелектуальній активності, засвоєнні нових знань, умінь та навичок. Мотиваційна сфера дитини є однією з основних для успішного навчання в школі. Головними складовими

мотиваційної готовності є правдиве і позитивне уявлення про навчання як серйозну і обов'язкову суспільну справу, пізнавальний інтерес до світу.

Отже, зміст мотиваційної готовності дитини до навчання у школі вміщує:

- підпорядкованість мотивів, як основне новоутворення мотиваційної сфери старшого дошкільника;
- позитивне відношення до школи та навчальної діяльності;
- розвиток знань про школу та шкільні вимоги.

Згідно з науковими дослідженнями й практикою, найважче у початковій ланці дітям, у яких не сформована пізнавальна спрямованість, звичка мислити, розв'язувати завдання, відшукувати нове, а не ті, кому не вистачає знань.

Мотиваційна готовність з'являється насамкінець дошкільного віку – на початку молодшого шкільного як потреба в отриманні знань і вмінь, підтвердження нової стадії розвитку пізнавальної сфери. Не реально говорити про підготовленість до шкільного навчання, не дізнавшись про особливості розвитку пізнавальної спрямованості дитини, понять про школу, існування прагнення вчитися і відношення до освіти у цілому.

5) *Емоційно-вольова готовність* дитини до школи прослідковується у достатньому рівні розвитку персональної поведінки дошкільника. Перебування у закладі освіти потребує від дитини додержання чітких правил поведінки, здійснення вимог педагога, дотримання правил вихованості. Основним компонентом вольової готовності виступає внутрішнє вольове зусилля, яке необхідне для опанування будь-якою діяльністю. Воно закінчує свій розвиток наприкінці дошкільного віку. Дитина спроможна ставити собі мету, приймати самостійно рішення, проєктувати наступність дій, долати труднощі та перешкоди, оцінити підсумок власних дій. Дошкільник може здержувати персональні імпульсивні дії, концентрувати власну увагу на завданні, слухати педагога, виконувати його прохання, реалізувати обіцянки тощо. В. Котирло виділяла наступні компоненти емоційно-вольової готовності: довільні психічні

процеси (сприймання, пам'ять, мислення тощо); довільні дії за завчасними вказівками, діяльність і поведінка, у яких осмислюється мета та мотиви [].

Дошкільники здійснюють важку роботу легше, якщо вона спричиняє позитивні емоції. Пережиття привабливих емоцій, поєднаних з діяльністю, радість від пізнання нового, насолода від розв'язання завдання, позитивне очікування гарної оцінки утворюють позитивний фон у навчальній діяльності. Інтелектуальна праця, якій не вистачає радості, стає для дитини складною, безрадісною, малоцікавою, небажаною.

Навчальна діяльність викликає не тільки позитивні, але і негативні емоції і почуття (невдачі, помилки, низькі оцінки). У таких ситуаціях учні переживають розчарування, невдоволення, байдужість до навчання. Педагоги повинні приходити на поміч дитині, навчити її не піддаватися негативним емоціям та почуттям, володіти та керувати ними, не давати волі сильним зовнішнім їх проявам. Дітям шестирічного віку це складно, через те що емоційна збудливість є їхньою віковою особливістю.

Отже, зміст емоційно-вольової готовності дитини до навчання у школі вміщує:

- розвиток здібності до розрізнення вербальних та невербальних виявів емоцій оточуючих людей;
- належний рівень розвитку вищих почуттів (співчуття, відповідальність, гуманність, милосердя тощо);
- здібність достатньо тривалий час здійснювати малопривабливе завдання для дитини;
- розвиток вольових якостей (цілеспрямованість, активність, ініціативність, витримка, наполегливість, дисциплінованість тощо);
- існування умінь і прагнень усувати труднощі;
- здатність діяти за моральними мотивами.

Основними проблемами шестирічних дітей при діагностиці емоційно-вольової готовності є: непослідовність, низька працездатність, переважання скороминущих інтересів, невміння відповідати за власні вчинки.

Отже, психологічна готовність до навчання у школі обіймає різноманітні сторони здібностей, умінь та навичок дошкільника. Відставання в розвитку хоча б однієї з них призводить до відставання в розвитку інших. Вона є основою для розуміння цілісного ступеня розвитку майбутнього учня, психологічні властивості, які будуть спричинювати досягнення на початку навчання. Ці властивості взаємопов'язані, між ними діє причинний зв'язок, у всякої дитини вони виявляються індивідуально. Підготовка до школи має бути всебічною, сприяти розвитку системи властивостей, які підтвердять психологічну підготовленість дитини до життя і діяльності у шкільних умовах.

1.4. Педагогічні умови психологічної підготовки дітей до школи.

Психологічну готовність старшого дошкільника до навчання у школі характеризують як належний рівень розвитку різних складників психіки (інтелектуальної, особистісної, мотиваційної, соціально-психологічної, емоційно-вольової). Головними ознаками цієї готовності є здібність дитини до пізнавальної діяльності, досвід з керування власної поведінки, розвинуті на належному рівні навички комунікації, достатній вольовий розвиток, самосвідомість та довільність поведінки.

Психологічна готовність дошкільників до упорядкованого шкільного навчання формується послідовно і на неї впливають різноманітні детермінанти. До таких чинників належать: заклад дошкільної освіти, родина, взаємодія ЗДО та родини, сучасне освітнє розвивальне середовище, активну підготовку дитини, вимоги Базового компоненту дошкільної освіти [46].

Одним з основних чинників розвитку психологічної готовності дитини 6 року життя до шкільного навчання є заклад дошкільної освіти. Заклад дошкільної освіти виступає передусім суспільним середовищем для дошкільника, головною ціллю якого є соціальна адаптація до життя у спільноті ровесників та дорослих, гарантування гармонійного і всебічного розвитку дитячої особистості. Це окреслено у Базовому компоненті дошкільної освіти [6]. Отже, ЗДО є найпершим щаблем, який здійснює та поглиблює формування психологічної готовності до шкільного навчання. Це сприятиме швидкому і легкому переходу до початкового навчання.

Відвідуючи ЗДО дошкільник набуває практичного досвіду співпраці у дитячій спільноті на основі взаємоповаги до ровесників, поліпшує персональні навички комунікації. Крім того, психолог освітнього закладу проводить комплексне дослідження психологічної готовності до школи. Ця діагностика з'ясовує рівень сформованості психологічної готовності та допомагає позбутися детермінант затримки цього процесу.

Наступною умовою формування психологічної готовності до шкільного навчання є підготовка дітей у родинному колі. Те, у якій мірі батьки усвідомлюють труднощі та завдання, що будуть виникати перед майбутнім першокласником залежить швидкість опанування навчальною діяльністю власне дитиною. Вступ до школи викликає зміну та ускладнення життєдіяльності малюка та супроводжується певним психологічним навантаженням. Тому саме у цей період збільшується значення родинного виховання та психологічної підготовки [29].

Вихователі дошкільних закладів освіти відзначають поширення батьківської неспроможності, прагнення відгороджуватися від своїх дітей, посилюючись на заклопотаність вдома та завантаженість на роботі, переносити всі питання виховання на старше покоління, на заклад дошкільної освіти, на гувернерів або нянь, на центри розвитку дитини тощо.

Сім'я для дитини це головне і провідне соціальне середовище, де малюк здобуває перші життєво важливі знання, уявлення про навколишній світ та оточуючих людей, про себе, навчається жити. На думку, Т. Поніманської, саме сімейно-родинні стосунки сприяють гармонійному взаємопроникненню світу дітей і світу дорослих, це є найголовнішою детермінантою соціалізації дитячої особистості. Майбутній першокласник має потребу у батьківській любові, підтримці та мудрій вимогливості. Він очікує від родини доречних порад і проявів поваги до нових обов'язків. Зі свого боку батьки повинні скерувати власні зусилля на допомогу дитині, з метою швидкої й легкої адаптації до нових умов та опануванню новими навичками та вміннями [46].

Саме заклад дошкільної освіти якнайкраще допомагає родині у навчанні й вихованні дітей. Педагогам і батькам слід цілеспрямовано співпрацювати з розв'язання проблеми формування психологічної готовності до шкільного навчання. Батьки спільно із дошкільним закладом мають породжувати у дітей почуття радості від очікування вступу до школи, отримання нового статусу, задоволення від переборення перешкод та одержання позитивних оцінок. Насамперед родина повинна приймати дитину такою якою вона є, поважати її індивідуальність, підтримувати інтереси, проводити з нею багато часу, стимулювати прояви самостійності та ініціативи власних дітей, забезпечувати розумні потреби. У випадку відсутності або суттєвої обмеженості вищевикладеного дошкільнику доволі нелегко адаптуватися до умов життя, нормально розвиватися.

Незалежність і некерованість дій цих соціальних інститутів на первинному етапі навчання дитини у школі спричинює ряд негативних підсумків. Неорганізована співпраця негативно впливає на процес формування психологічної готовності старшого дошкільника до навчання у школі.

З метою взаємодопомоги батькам з проблеми формування психологічної готовності їхніх дітей до шкільного навчання, вихователям потрібно налагодити

педагогічну комунікацію, яка повинна відповідати наступним правилам: бути привітними та доброзичливими у взаєностосунках з родинами; проявляти невдаваний інтерес до персональної комунікації з батьками; заохочувати батьків до гуртової, загальної діяльності з дитиною і вихователем, колективом закладу дошкільної освіти та вчителями початкових класів; спонукати батьків до передбачення перспектив майбутнього розвитку та навчання дошкільника.

Задля досягнення найкращих підсумків у процесі формування психологічної готовності дитини до школи, батьки та педагоги навчального закладу повинні користуватися у своїй комунікації основами рівноправного партнерства, принципом взаємоповаги. Заклад дошкільної освіти повинен бути ініціатором налагодження співробітництва та об'єднання виховних зусиль з вище зазначеної проблеми. У роботі з родинами можна комплексно використовувати колективні, індивідуальні та наочно-інформаційні форми.

Також важливим чинником формування психологічної готовності до школи є створення належного предметно-розвивального середовища в ЗДО, яке має відповідні дидактико-психологічні перспективи. За його сприяння старші дошкільники інтелектуально розвиваються, пізнають себе, розширюють власні знання про навколишній світ [35].

Предметно-розвивальна сфера розробляється доцільно до особистісно-орієнтованої моделі освіти та скеровується на ґрунтовний розвиток, виховання дошкільника; слугує пізнавальному, естетичному, національному, екологічному та моральному розвитку; позитивно впливає на виховання самостійності.

У процесі самостійної діяльності дошкільник завзято взаємодіє з соціальним оточенням: з ровесниками та дорослими, що конструктивно позначається на її психологічній та комунікативній готовності до шкільного навчання.

Формування психологічної готовності дошкільника до школи нездійснено без цілеспрямованої підготовки до навчання. Виняткового значення у цьому процесі мають пошук та критичний відбір педагогом продуктивних методів розумового виховання, ігрових ситуацій, дидактичних ігор, які спонукають до навчання. Вихователі задовольняючи допитливість дітей використовують бесіди, розповіді, пояснення. У процесі активного використання словесних методів майбутні школярі довідуються багато нового, досі невідомого, дізнаються про школу, як нове соціальне середовище для них. Вони підвищують впевненість дошкільника у собі, дозволяють не лякатися змінити власний соціальний статус

Начасними є позиції Базового компонента дошкільної освіти щодо підготовки старших дошкільників до школи. У ньому підкреслюється потреба згуртування зусиль педагогів, батьків, психологів з метою різнобічного розвитку дитячої особистості, здійснення її психолого-педагогічного супроводу у дошкільний період.

БКДО підкреслює першість соціально-морального розвитку дитячої особистості, зважає на індивідуальний досвід дошкільника та використовує компетентнісний підхід до розвитку підростаючої особистості. Величезне значення має повага до дитини з боку батьків та педагогів, крім того, слід мати на увазі рівень знань, умінь та навичок дитини на порозі шкільного навчання. Педагоги закладів дошкільної освіти та початкової школи мають враховувати вимоги БКДО стосовно рівня психічного розвитку дитини перед вступом до школи, бо це важлива детермінанта загальної психологічної готовності до школи [6].

У закладі дошкільної освіти освітній процес має особистісно-орієнтований характер і націлений на отримання соціально-значущих підсумків, тобто отриманню життєвої компетентності та розвитку особистісних якостей у

різноманітних видах діяльності. Характерними рисам такого освітнього процесу є наступні [30]:

- а) опосередкований процес навчання (а не традиційний, прямий);
- б) колективна взаємодія дорослого і дитини, що відповідає віковим можливостям дошкільників;
- в) педагог повинен мати неодмінні знання і зважати на вікові та індивідуальні психологічні особливості дошкільників, їхні потреби; гнучко і варіативно використовувати різноманітні форми організації освітнього процесу;
- г) застосування вихователем ігрових та проблемно-навчальних ситуацій, інформаційних та комунікативних технологій, проектної роботи;
- д) обмірковування більш результативних форм і методів організації освітнього процесі, під час яких діти змогли б, з одного боку навчатися індивідуально, а з іншого – навчатися разом, виявляти ініціативу, допомагати один одному, радитися з ровесниками;
- е) ціллю планування діяльності дітей повинно бути не тільки отримання і збільшення їхніх знань, але й розвиток поваги до однолітків, до дітей іншого віку, до дорослих, вміння викладати власні думки, слухати й поважати думки інших тощо.

Значна кількість науковців визначають персональну активність дошкільника як значущий чинник формування психологічної готовності до навчання. Під «персональною активністю» Б. Мухацька розуміє конкретний процес отримання дитиною повсякденного життєвого досвіду. До засобів спонукання пізнавальної активності дитини науковець відносить гру як провідний вид діяльності дошкільників. Цінність дитячих ігор полягає в тому, що вони потребують фізичних і розумових старань, формують характер, тренують прагнення до успіху, вміння без зневіри погоджуватися з поразкою. Численні психологічні дослідження засвідчують правильність цієї тези. Дитина шести років життя справді спроможна опанувати навчальний матеріал, але

водночас у неї залишається незмінною потреба у грі. Тому навчання шестирічних першокласників проходить в активній ігровій формі, де більш ефективними є розвиток знань, умінь та навичок. У ігровій формі педагогу легше загострити увагу дітей, викликати цікавість до пізнання нового, допомагати виявам персональної активності кожної дитини. В арсеналі педагогів повинні бути різноманітні розвивальні ігри: на розвиток необхідних якостей, посидючість, пам'ять, логічне та образне мислення тощо.

Розвиток активності на заняттях у ЗДО є одним із головних завдань педагога під час підготовки дошкільника до школи. У цілому науковці вважають, що досягнення здійснення персональної активності дитини можливе тільки за умови планового педагогічного ефекту, підтримки дорослими її ініціативи та спонукання дошкільників до конкретних дій. Незліченні заборони і негативні оцінки гальмують розвиток дитини; самоповага й оптимістичний настрій дошкільника, які з'являються у підсумку позитивної оцінки дорослих сприяють розвитку різнобічної активності дитини. Все це буде слугувати розвитку кмітливості, сумлінності та цілеспрямованості.

Отже, до найважливіших психолого-педагогічних чинників, що впливають на формування психологічної готовності дошкільника до шкільного навчання можна віднести: родину, заклад дошкільної освіти, взаємодію сім'ї та ЗДО, цілеспрямовану підготовку, предметно-розвивальне середовище, персональну активність дитини та Базовий компонент дошкільної освіти.

Висновки до першого розділу

Отже, аналізуючи науково-теоретичні аспекти проблеми психологічної підготовки дітей до школи, можна дійти наступних висновків:

1. Концепція Нової української школи – це довготривала перебудова галузі освіти, яка вже розпочалася. Головна мета НУШ – зробити школу такою,

в якій дитина буде навчатись із задоволенням і яка буде давати учням не потрібні знання, а й практичні уміння використовувати їх у буденному житті. Запровадження її буде супроводжується істотними змінами всіх компонентів освіти, це принципово інший підхід до освіти. Привабливими сторонами НУШ є: інтерес учнів до навчання, мотивація; активна співпраця родин зі школою; матеріально-технічне забезпечення класів тощо. НУШ – це школа, яку приємно відвідувати, де враховують думки школярів, вчать мислити критично, проводити власні експерименти та вільно викладати власні міркування, бути відповідальними громадянами. Сучасні учні повинні відчувати зміни й здобути кращу якість освіти.

2. Наразі до школи вступають діти шестирічного віку. Шестирічна дитина – це особистість, яка має безліч знань про найближче оточення, розбирається у родинних взаємовідносинах; усвідомлює, що її вчинки оцінюються не тільки персональним ставленням до себе («Я хороший»), а і тим, як ці вчинки оцінюють оточуючі. Дитина вже має конкретний індивідуальний досвід: може роз'яснити правила і зміст гри, скласти розповідь за малюнком, чітко розказати вірш тощо. Мотив «Я повинен» переважає над мотивом «Я хочу». Психічні пізнавальні процеси здебільшого мимовільні. Розвивається здатність захищати персональну точку зору. Головним новоутворенням у дітей шестирічного віку є підпорядкування мотивів, іншими словами розвиток їх стабільності ієрархії. Саме це у шкільному віці формує ставлення учнів до навколишнього середовища, до себе та zarazом є орієнтиром для дорослих у здійсненні диференційованого підходу.

3. Психологічна готовність до шкільного навчання – це найважливіший підсумок психічного розвитку в період дошкільного періоду, це інтегрована ознака, що характеризує ступені розвитку психологічних особливостей та властивостей старшого дошкільника. Психологічна готовність до навчання у школі обіймає різноманітні сторони здібностей, умінь та навичок

дошкільника. Більшість науковців визначають наступні складові психологічної готовності до школи: інтелектуальна, особистісна, соціально-психологічна, мотиваційна, емоційно-вольова. Відставання в розвитку хоча б однієї з них призводить до відставання в розвитку інших. Ця проблема потребує комплексного психологічного дослідження.

4. Підготовка до школи має бути всебічною, сприяти розвитку системи властивостей, які підтвердять психологічну готовність дитини до життя і діяльності у шкільних умовах. До найважливіших психолого-педагогічних чинників, що впливають на формування психологічної готовності дошкільника до шкільного навчання можна віднести: родину, заклад дошкільної освіти, взаємодію сім'ї та ЗДО, цілеспрямовану підготовку, предметно-розвивальне середовище, персональну активність дитини та Базовий компонент дошкільної освіти.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ 6-го РОКУ ЖИТТЯ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

2.1. Діагностика психологічної підготовки дітей 6-го року життя до школи

Проведення емпіричного етапу дослідження педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи потребувало добору валідних та надійних методик діагностики. Експериментальну роботу ми проводили з дітьми старшого дошкільного віку, їхніми батьками та педагогічними працівниками. До експерименту було залучено 20 дітей старшого дошкільного віку, їх батьки, 10 педагогічних працівників Путивльського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) №1 Путивльської міської ради – експериментальна група (ЕГ) та 20 дітей старшого дошкільного віку, їх батьки, 10 педагогічних працівників Путивльського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) №4 Путивльської міської ради – контрольна група (КГ).

Метою експериментального дослідження було вивчення педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи.

Завдання експерименту:

1. На основі розроблених критеріїв та показників визначити рівні психологічної готовності старших дошкільників до навчання у школі.
2. Дослідити забезпечення педагогічних умов, що сприяють формуванню психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи.

3. Вивчити особливості форм і методів педагогічної діяльності працівників ЗДО, їх співпрацю з батьками вихованців задля створення сприятливих умов формуванню психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи.

4. Розробити методичні рекомендації вихователям та батькам щодо формуванню психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи

Для проведення експериментальної роботи необхідно було розробити критерії та їх показники, за допомогою яких можна було визначити рівні психологічної готовності дітей 6-го року життя до навчання у школі. Аналізуючи наукову та методичну літературу з проблеми психологічної підготовленості дошкільників до навчання у школі та вимоги Нової української школи, ми виявили і теоретично обґрунтували наступні критерії та показники.

Соціально-мотиваційний критерій психологічної підготовленості дошкільників до Нової української школи вміщує такі показники:

1. Вияв інтересу та емоційної реакції до школи та шкільного навчання.
2. Сформованість комунікативних умінь та навичок.
3. Наявність мотивації до навчання.
4. Наявність можливостей для соціальної адаптації.

Когнітивно-вольовий критерій психологічної підготовленості дошкільників до Нової української школи вміщує такі показники:

1. Сформованість належного рівня розвитку пізнавальної сфери старшого дошкільника.
2. Наявність відповідного загального запасу знань (загальна обізнаність) про навколишнє.
3. Сформованість довільності основних психічних процесів дитини 6-го року життя.

4. Уміння переборювати труднощі та долати перешкоди на шляху до виконання завдань.

Поведінковий критерій психологічної підготовленості дошкільників до Нової української школи вміщує такі показники:

1. Уміння використовувати набуті загальні знання про навколишнє в різноманітних життєвих ситуаціях.

2. Уміння встановлювати безконфліктні взаємини з однолітками та дорослими, обирати адекватні способи спілкування, розв'язувати конфліктні ситуації.

3. Уміння дотримуватися правил і норм поведінки, встановлених у освітніх закладах.

4. Уміння дитини витримувати відповідні навантаження і розвиватися.

Відповідно до критеріїв та показників, були визначені рівні сформованості психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи.

Високий рівень сформованості психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи демонструють діти, які виявляють інтерес до школи та шкільного навчання, переживають позитивні емоційні реакції. Мають сформовані комунікативні уміння та навички. Характеризуються пізнавальною мотивацією до навчання. Відносно швидко і безболісно адаптуються до нових соціальних умов.

Такі дошкільники мають належний віковий рівень розвитку пізнавальної сфери (сприймань, пам'яті, мислення, уяви тощо). Демонструють великий загальний запас знань про навколишні об'єкти та явища. Набуті знання можуть використовувати у різноманітних життєвих ситуаціях. Сформовані довільні увага, пам'ять, уява тощо. Уміють переборювати труднощі та долати перешкоди на шляху до виконання завдань.

Уміють встановлювати безконфліктні взаємини з однолітками та дорослими, обирають адекватні способи спілкування, можуть самостійно розв'язувати конфліктні ситуації, вміють домовлятися. Дотримуються соціальних норм і правил поведінки, встановлених у суспільстві та освітніх закладах. Ідентифікують себе як майбутнього учня, оптимістично ставляться до очікуваних навантажень, усвідомлюючи що це потрібно для розвитку.

Середній рівень сформованості психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи властивий дітям, які вибірково виявляють інтерес до школи та шкільного навчання, переживають амбівалентні емоційні реакції. Мають не стійкі, ситуативні комунікативні уміння та навички. Мотивація до навчання залежить від настрою і прагнень дитини, чітко не виражена. Повільно адаптуються до нових соціальних умов.

Такі дошкільники мають не стабільний віковий рівень розвитку пізнавальної сфери (сприймань, пам'яті, мислення, уяви тощо). Одні пізнавальні процеси можуть відповідати віковій нормі, а інші відставати або затримуватися у своєму розвитку. Демонструють обізнаність та переважно достатній загальний запас знань про навколишні об'єкти та явища. Можуть виявляти здатність трансформувати здобуті знання у практику повсякденної діяльності. Довільність основних психічних процесів є не повна, ситуативна, не стійка. Переборюють труднощі та долають перешкоди на шляху до виконання завдань тільки з допомогою дорослого.

Часто встановлюють безконфліктні взаємини з дорослими, але з однолітками схильні до конфліктів. Вміють знаходити порозуміння у конфліктних ситуаціях. Намагаються дотримуватися соціальних норм і правил поведінки, встановлених у суспільстві та освітніх закладах. Ідентифікують себе як майбутнього учня, не завжди оптимістично ставляться до очікуваних навантажень, але з допомогою дорослих визначають шляхи їх подолання.

Низький рівень сформованості психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи притаманний дітям, які не виявляють інтересу до школи та шкільного навчання, переживають здебільшого негативні емоційні реакції. Це може пояснюватися впливом багатьох чинників, наприклад, низьким рівнем знань про шкільне навчання. Мають низькі комунікативні уміння та навички. Мають ігрову, не усвідомлену мотивацію до навчання. Важко і з великими труднощами адаптуються до нових соціальних умов.

Пізнавальна сфера таких дітей не відповідає віковому рівню психічного розвитку (або відстає або затримується у розвитку). Демонструють низьку обізнаність та елементарний загальний запас знань про навколишнє. В основному це загальна обізнаність про найближчі, побутові об'єкти та явища. Під час вирішення життєвих ситуацій переважно не можуть використовувати набуті знання самостійно. Довільність основних психічних процесів майже не сформована. Дошкільники не можуть переборювати труднощі та долати перешкоди на шляху до виконання завдань, навіть при з допомозі з боку дорослого. Найчастіше вони не закінчують розпочату справу.

Важко встановлюють безконфліктні взаємини з дорослими та однолітками, схильні до конфліктів, рідко вміють знаходити порозуміння та домовлятися. Вибірково обирають адекватні способи спілкування. Вибірково дотримують соціальних норм і правил поведінки, встановлених у суспільстві та освітніх закладах. Ідентифікують себе як майбутнього учня тільки з допомогою дорослого, не розуміють очікуваних навантажень та шляхів їх подолання.

Для встановлення рівнів ми використали десятибальну шкалу оцінок. *Високий рівень* відповідає 8-10 балам і відзначається сформованістю запропонованих компонентів та повнотою представленості критеріїв, показників, ознак. *Середній рівень* характеризується частковою сформованістю критеріїв, показників, ознак й відповідає 5-7 балам. *Низький рівень* відповідає 1-

4 балам, відзначається недостатньою сформованістю компонентів та низькою представленістю показників.

Для діагностики психологічної готовності до школи ми використали наступні методики: тест Керна-Йірасека, опитувальник орієнтовного тесту шкільної зрілості Керна-Йірасека, методика «Бесіда про школу» (Т.А. Нежнова), тест «Будиночок» (Н.І. Гуткіна), опитувальник ставлення дошкільника до однолітків та чужих дорослих, методика «Читання казки». (Додаток А)

Тест Керна-Йірасека виявляє загальний рівень психічного розвитку, рівень розвитку мислення, вміння слухати, виконувати завдання за зразком, довільність психічної діяльності. Даний тест вміщує 3 завдання: 1) «Малюнок людини» (чоловічої фігури); 2) копіювання фрази з письмових букв; 3) змальовування групи крапок. Кожне завдання оцінювалося від 1 (найкращий результат) до 5 (найгірший результат) балів. Бали отримані за кожне завдання підраховуються. Якщо дитина набрала в сумі за всіма трьома завданнями: 3-6 балів – у неї високий рівень готовності до школи; 7-12 балів – середній рівень; 13 -15 балів – низький рівень готовності, дитина потребує додаткового обстеження інтелекту та психічного розвитку.

Дослідження проводилося у формі гри. За результатами проведення тесту ми отримали такі результати: *високий рівень* готовності до школи притаманний 40% дітей ЕГ та 38% дітей КГ. Ці діти виявляли значний інтерес до запропонованих завдань. Із задоволенням підтримували розмову, ставили питання, якщо було щось не зрозуміле їм. У виконання завдань включалися без зволікань, докладали зусиль у разі виникнення труднощів. *Середній рівень* готовності до школи мають 45% дітей ЕГ та 48 % дітей КГ. Діти не виявляли особливого інтересу до виконання запропонованих завдань, однак в роботу включалися порівняно охоче. Спостерігалися ситуації, коли дошкільник спочатку виявляє до роботи цікавість, підвищений інтерес, який, потім дуже швидко згасає. Діти ставили порівняно небагато запитань, вони були спрямовані

не на сутність завдання, а на якісь другорядні моменти (Наприклад: «Хто намалював ці гарні літери? Тощо»). Власної ініціативи у спілкуванні та у виконанні завдань не проявляли. *Низький рівень* готовності до школи діагностований у 15 % дітей ЕГ та 14% дітей КГ. Ці діти не проявляли цікавості до гри-обстеження. Вони розпочинали виконувати завдання лише після додаткових спонукань, а під час роботи часто відволікається. Під час виконання тесту власних помилок не виявляли. Спілкування з діагностом було мінімальне. Такі діти можуть потребувати додаткового обстеження інтелекту та психічного розвитку.

Опитувальник орієнтовного тесту шкільної зрілості Керна-Йірсека виявляє загальний рівень мислення, кругозір та розвиток соціальних якостей дитини. Опитувальник проводиться індивідуально. Кожне питання зачитується тільки один раз, чітко і доброзичливо щоб виключити нерозуміння дитиною питання. Не можна допускати навідних запитань, виправляти, якщо дитина відповідає неправильно, додатково спонукати до більш повної відповіді. Відповіді фіксуються в балах, потім додаються. Якщо дитина набрала сума + 24 і вище – у неї високий вербальний інтелект (кругозір); сума від + 14 до 23 – вербальний інтелект вище середнього; сума від 0 до + 13 – середній показник вербального інтелекту; від -1 до – 10 – вербальний інтелект нижче середнього; від – 11 і менше – низький показник вербального інтелекту. За класифікацією позитивними вважаються перші три групи. Діти, які набрали число балів від плюс 24 до плюс 13, вважаються готовими до шкільного навчання.

Дослідження проводилося у формі індивідуальної бесіди. За результатами проведення опитувальника ми отримали такі результати: *високий вербальний інтелект (кругозір)* притаманний 20% дітей ЕГ та 21% дітей КГ. *Вербальний інтелект вище середнього* виявлений у 24% дітей ЕГ та 25% дітей КГ. *Середній показник вербального інтелекту* діагностований у 38% дітей ЕГ і у 38% дітей КГ. *Вербальний інтелект нижче середнього* діагностований у 18% дітей ЕГ та

16% дітей КГ. *Низький показник вербального інтелекту* не був виявлений у жодної дитини. Отже, підсумовуючи можна зробити висновок, що готовими до шкільного навчання є 82% дітей ЕГ та 84% дітей КГ.

Метою методики «Бесіда про школу» (Т.А. Нежнова) є дослідження внутрішньої позиції школяра і виявлення бажання дитини йти до школи, орієнтація на шкільно-навчальну діяльність. Бесіда складається з 5 питань і проводиться індивідуально. В процесі діагностики дитині задаються питання, відповіді на які дозволяють виявити один з трьох типів орієнтації у відношенні школи і навчання. За відповідь на запитання можна отримати 0 балів, 1 бал або 2 бали. Отримані бали за кожне питання додаються. За сумою балів встановлюють рівень переважної орієнтації на зміст навчальної діяльності та наявність у дитини внутрішньої позиції школяра.

Дослідження проводилося у формі індивідуальної бесіди. За результатами проведення опитувальника ми отримали такі результати: 22% дітей ЕГ та 24% дітей КГ притаманний *високий рівень* орієнтації на зміст навчальної діяльності та позитивне ставлення до школи. У таких дітей внутрішня позиція школяра достатньо сформована. *Середній рівень* притаманний 64% дітей ЕГ та 66% дітей КГ. Ці дошкільники проявляють інтерес переважно до зовнішньої атрибутики шкільного життя, а навчальна діяльність їх не особливо цікавить. У таких дітей відбувається початкова стадія формування внутрішньої позиції школяра. *Низький рівень* діагностований у 14% дітей ЕГ та 10% дітей КГ. Ці дошкільники не проявляють інтересу до школи і внутрішня позиція школяра у них не сформована.

З метою діагностики довільної сфери дітей та здатності діяти за зразком ми використали тест «Будиночок» (Н.І. Гуткіна). Методика спрямована на виявлення вміння дитини орієнтуватися в своїй роботі на запропонований зразок; вміння скопіювати його. Ці вміння вимагають певного рівня розвитку довільної уваги, просторового сприйняття, сенсомоторної координації та

дрібної моторики руки. Завдання тесту полягає у змалюванні зображення будинка, окремі деталі якого складені з елементів прописних літер. У процесі малювання спостерігають за тим: а) якою рукою малює дошкільник; б) як працює зі зразком: чи часто дивиться на нього, проводить лінії в повітрі над малюнком-зразком, чи звіряє зроблене зі зразком або малює по пам'яті; в) швидко (або повільно) проводить лінії; г) чи відволікається під час роботи; д) висловлюється або задає запитання під час малювання. За результатом роботи дітей розподіляють за такими рівнями, як слабкий, середній, достатній і високий.

За результатами проведення тесту ми отримали наступні результати: *високий рівень* довільної сфери дітей та здатність діяти за зразком притаманний 5% дітей ЕГ та 3% дітей КГ. У таких дітей малюнок точно відтворений, наявні всі деталі, збережені розміри всього малюнку й окремих його деталей, правильно зображені елементи малюнку (кільця диму, паркан, штрихування на даху тощо). *Достатній рівень* ми діагностували у 20% дітей ЕГ та 22% дітей КГ. Малюнок цих дітей скопійований майже точно, є невеликі помилки, пов'язані з неправильним зображенням якого-небудь елемента, його незнаним збільшенням чи наявністю 1-2 розривів між лініями у тих місцях, де вони повинні бути неперервними. Дошкільник сам бачить і виправляє помилки. *Середній рівень* був виявлений у 60% дітей ЕГ та 65% дітей КГ. Весь малюнок таких дітей скопійований з невеликим збільшенням, відсутні одна деталь, яку дитина сама домальовує після наведеного запитання, допущено не більше 3-х розривів ліній. *Слабкий рівень* довільної сфери дітей та здатність діяти за зразком притаманний 15% дітей ЕГ та 10% дітей КГ. Діти збільшили малюнок більше ніж у 2 рази, відсутні більше 3-х важливих деталей, неправильне штрихування даху, не вийшли елементи, що зображують дим, паркан, багато розривів. На запитання про наявність помилок діти відповідали негативно.

З метою з'ясування **ставлення дошкільника до однолітків та чужих дорослих**, ми провели опитування з батьками дітей та вихователями. Опитувальник складається з 20 тверджень, що характеризують конкретні особливості поведінки, яка властива дитині. Якщо відмічена особливість притаманна дитині, то відповідне твердження оцінюється в 1 бал, якщо ні – 0 балів. Отримані бали за кожне твердження додаються. За сумою балів встановлюється ставлення дітей до однолітків та дорослих.

Згідно проведеного тесту ми отримали наступні результати: 50% дітей ЕГ та 53% дітей КГ труднощі в спілкуванні є ситуативними або спричинені деякими індивідуальними особливостями дитини про які потрібно повідомити майбутнього вчителя. Але ці труднощі швидко корегуються під впливом дитячого колективу. Для 35% дітей ЕГ та 30% дітей з КГ притаманні труднощі зумовлені невмінням встановлювати контакти з однолітками та дорослими, що виникають через недостатній досвід спілкування, через невпевненість в собі, через недоліки у вихованні. А також можуть бути зумовлені якоюсь конкретною ситуацією. 15% дітей ЕГ та 17% дітей КГ мають серйозні труднощі в спілкуванні з однолітками та дорослими, які зумовлені негативним переживанням з приводу контактів з іншими дітьми чи чужими дорослими. Ці труднощі можуть виявитися у стосунках з однокласниками в школі.

Методика «Читання казки» спрямована на визначення мотиваційного компоненту психологічної готовності до школи, а саме на визначення домінуючого ігрового або пізнавального мотиву дитини. На столі виставлено звичайні іграшки, дітям пропонують упродовж хвилини розглянути їх. Після цього пропонують послухати казку, яку вони раніше не чули. На цікавому місці читання переривається і експериментатор запитує дошкільників, чого їм хочеться: погратися з виставленими на столі іграшками або дослухати казку до кінця. Діти з вираженим пізнавальним інтересом воліють дослухати казку. Діти

зі слабкою пізнавальною потребою воліють погратися. Але гра їх, як правило, може бути суто маніпулятивною.

За результатами проведення методики ми зробили наступні висновки: стійкий пізнавальний мотив сформований у 35% дітей ЕГ та 30% дітей КГ. Стійкий ігровий мотив домінує у 45% дітей ЕГ та 50% дітей КГ. Хисткий мотив виявлений у 20% дітей ЕГ та 20% дітей КГ. Ці діти легко піддаються чужому впливові, непостійні, нестійкі у своїх поглядах і вчинках.

Розглянуті та узагальнені результати констатувального експерименту дозволили встановити рівень психологічної готовності у досліджуваних старших дошкільників.

Результати констатувального експерименту представлені у таблицях 2.1. і 2.2.

Таблиця 2.1.

Розподіл дошкільників експериментальної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та рінями її сформованості

Рівні	Компоненти психологічної готовності до навчання у школі дошкільників експериментальної групи		
	Соціально-мотиваційний	Когнітивно-вольовий	Поведінковий
Високий	30	20	18
Середній	55	62	64
Низький	15	18	18

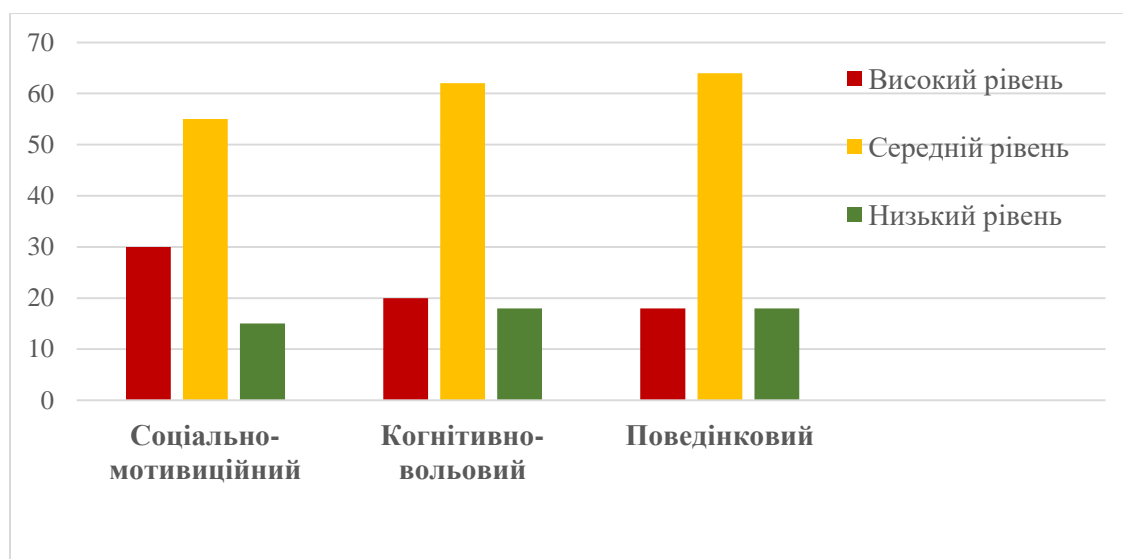

Рис. 2.1. Розподіл дошкільників експериментальної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та ріннями її сформованості на констатувальному етапі експерименту

Отже, підводячи підсумки першого етапу експериментальної частини роботи психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи зауважимо, що у дошкільників експериментальної групи переважає середній рівень за всіма показникам компонентів психологічної готовності. Високий рівень, порівняно з іншими компонентами, характерний для соціально-мотиваційного компоненту. Більш низький рівень, порівняно з іншими компонентами, діагностований для когнітивно-вольового та поведінкового компонентів.

Таблиця 2.2.

Розподіл дошкільників контрольної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та ріннями її сформованості

Рівні	Компоненти психологічної готовності до навчання у школі дошкільників контрольної групи		
	Соціально-мотиваційний	Когнітивно-вольовий	Поведінковий

Високий	35	21	22
Середній	55	65	66
Низький	10	14	12

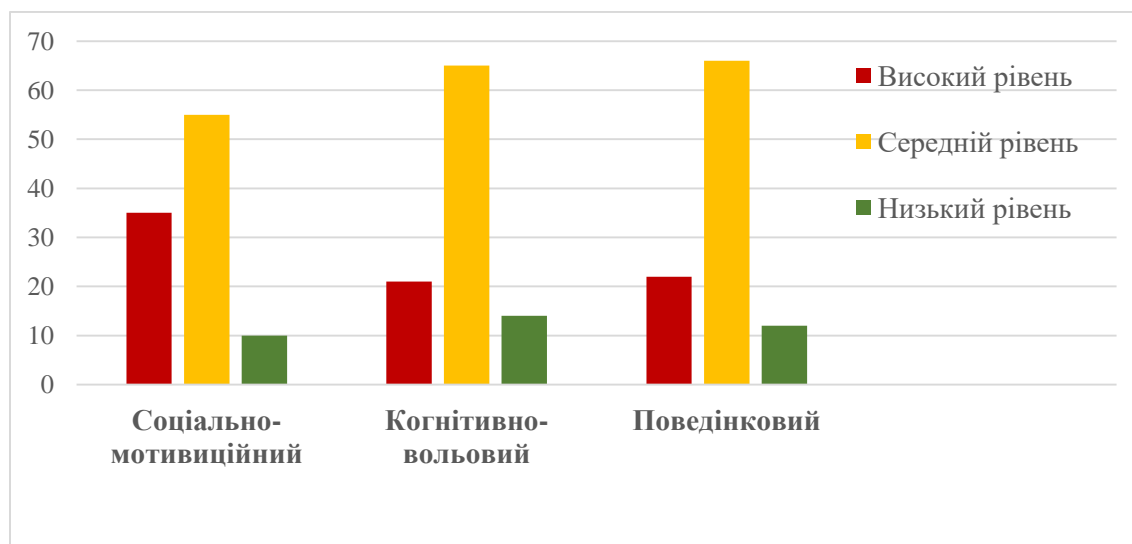

Рис. 2.2. Розподіл дошкільників контрольної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та рінями її сформованості на констатувальному етапі експерименту

Отже, підводячи підсумки першого етапу експериментальної частини роботи психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи зауважимо, що у дошкільників контрольної групи переважає середній рівень за всіма показникам компонентів психологічної готовності. Високий рівень, порівняно з іншими компонентами, характерний для соціально-мотиваційного компоненту. Більш низький рівень, порівняно з іншими компонентами, діагностований для когнітивно-вольового компоненту.

2.2. Забезпечення педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до школи

У першому розділі нашої роботи ми перерахували основні педагогічні умови, які на нашу думу суттєво впливають на процес підготовленості до школи. Тому на цьому етапі експерименту пріоритетними напрямками були наступні: робота з дітьми старшого дошкільного віку, з сім'єю майбутніх першокласників, з педагогами закладу дошкільної освіти.

Ми визначили наступні завдання формувального етапу експерименту:

З дітьми старшого дошкільного віку:

- формувати адекватне уявлення про школу, шкільне навчання та себе, як майбутнього школяра;
- формування базових якостей особистості дитини як умови успішного навчання у школі;
- формування вміння спілкуватися та домовлятися з дорослими та ровесниками, вирішувати конфліктні ситуації або уникати їх, дотримуватися правил поведінки, прийнятих у закладі освіти.

З родиною:

- створювати інформаційно-просвітницький простір для батьків та інших членів родини, які беруть участь у вихованні дитини;
- заохочувати батьків брати активну участь в освітньому процесі;
- формувати позитивне ставлення до партнерської взаємодії із ЗДО.

З вихователями ЗДО:

- підвищувати фахову майстерність педагогів до організації освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу;
- активізувати форми та методи роботи з дітьми, що забезпечуватимуть формування готовності до шкільного навчання;

- спонукати педагогів до налагодження стосунків з батьками вихованців, орієнтованих на взаєморозуміння і взаємоповагу.

Для реалізації поставлених завдань формувального експерименту під час освітнього процесу було розроблено комплекс заходів, що включали роботу з дітьми, їхніми батьками та вихователями ЗДО.

Формувальний етап роботи з дітьми передбачав насамперед формування адекватного уявлення про школу, шкільне навчання та себе, як майбутнього школяра; розвиток критичного мислення у дітей; розвиток старшого дошкільника згідно його вікових та індивідуальних психофізичних особливостей і потреб; формування базових якостей особистості дитини як умови успішного навчання у школі; розвиток самостійності; створення умов для формування у дітей старшого дошкільного віку «дошкільної зрілості», як підґрунтя готовності до школи.

На початку нашої роботи ми провели з дітьми бесіду за наступними запитаннями:

- Чи потрібно ходити до школи?
- Навіщо потрібно ходити до школи?
- Чим зазвичай займаються в школі?
- Що потрібно мати учневі, щоб бути готовим до школи?
- Що таке уроки?
- Чим на них займаються учні?
- Як потрібно поводитися на уроках у школі?
- Що таке домашні завдання?
- Навіщо потрібно виконувати домашні завдання?
- Чим ви займаєтеся вдома, коли приходите з садочка?
- Що нового з'явиться у твоєму житті, коли ти підеш до школи?

За результатами бесіди ми з'ясували, що переважна більшість дітей розуміє для чого потрібно ходити до школи («щоб навчитися читати і писати»),

«дізнатися багато нового»). Дещо неточні відповіді ми отримали на питання «Чим займаються діти у школі?» («навчаються»). На питання «Що потрібно мати учневі, щоб бути готовим до школи?» дошкільники назвали зовнішні атрибути: портфель, зошити, олівці, альбом, ручку тощо. Не всі діти могли пояснити що таке уроки та чи на них займаються. Найбільш поширена відповідь була що «на уроках навчаються». Також не всі діти знали про домашні завдання і навіть потрібно їх виконувати. Ми не отримали відповіді на запитання «Що нового з'явиться у твоєму житті, коли ти підеш до школи?».

Отже, аналіз відповідей дітей на питання бесіди підказав нам вектори роботи з ними на формувальному етапі.

З метою формування адекватного уявлення про школу та шкільне навчання, ознайомлення дітей з професіями людей, які працюють у школі; формування особистісної готовності до школи ми запланували та провели віртуальні екскурсії до класу, де будуть навчатися дошкільники, до бібліотеки, шкільного музею, спортивного майданчика, куточка під відкритим небом, їдальні тощо.

Після проведення екскурсій ми провели бесіду з дітьми, уточнили, де вони були, що бачили, що найбільше запам'яталося і сподобалося. Ми запропонували старшим дошкільникам поділитися своїми враженнями від екскурсій в малюнках. З дитячих малюнків ми разом з дітьми створили стіннівку «Екскурсія до школи».

Також разом зі старшими дошкільниками ми відвідали наступні свята у школі «День знань», «Моя країна - Україна!», свято Святого Миколая, «Подорож до країни Мудрої Сови»

Ці заходи сприяли розвитку інтересу дошкільників до школи, викликали прагнення дізнатися якомога більше про шкільне життя, сприяли позитивному настрою для навчання у школі та бажанню вчитися.

Наступним етапом нашої роботи була організована квест-зустріч майбутніх першокласників на тему «Правила і закони у Країні Знань». (Додаток Б) Ця квест-зустріч була спільно підготовлена вихователями, вчителем початкових класів, першокласниками. Дошкільникам пропонувалися різноманітні завдання, які потрібно було виконувати якісно і швидко. У результаті виконання цих завдань діти отримували окремі літери з яких у кінці зустрічі вони повинні були скласти ключове слово (Школярки).

Дошкільники були захоплені квестом, прагнули успішно виконати всі завдання, були активні, цілеспрямовані, весело і цікаво провели свій час.

Після квест-зустрічі ми запропонували дітям відвідати школу і познайомитися з майбутнім вчителем, оглянути клас, поспілкуватися зі школярами. У класі ми звернули увагу дітей на обладнання та різноманітне зонування. Школярки продемонстрували як потрібно сидіти за партою, вітатися з учителем, підіймати руку, коли бажаєш відповідати, як вони пишуть на дошці тощо. Старшим дошкільниками була надана можливість спробувати виконати ці шкільні правила поведінки. Школярки познайомили дітей зі шкільним приладдям, яке є у них в портфелі за допомогою загадок:

1.З нам подружить кожен з вас,

Як піде у перший клас.

Бо хоч завжди він мовчить,

Та читати вас навчить! (Буквар)

2. Я негарно написала,

А вона усе злизала.

Олівців моїх сусідка,

Ця вертлява-буквоїдка. (Гумка)

3. Хутко стрибне на папір,

І, хоч вір, а хоч не вір,

Враз напише нове слово.

Ось і речення готове.

Вправно пише у руці,

Бачать всі старання ці. (Ручка)

4. Всім про все вона розкаже

І малюночки покаже.

Усіх розуму навчить,

Хоч сама завжди мовчить. (Книга)

5. Пензлик, аркуш та вода...

Де ж малюнок? От біда!

Що іще забув я взяти,

Щоб пейзаж намалювати? (Фарби)

6. Дерев'яний

Та довгенький,

Маю носик я

Гостренький.

На білому

Слід лишаю

І всіх діток

Потішаю. (Олівець)

Школярі розповідали й показували що таке щоденник, вчитель демонструє як він ставить оцінку у щоденник або в учнівський зошит. Наприкінці зустрічі-екскурсії дошкільники погралися з ЛЕГО-конструктором.

Проведена зустріч-екскурсія допомогла старшому дошкільнику ознайомитися з новою роллю учня, адаптуватися до нової ситуації, познайомитися з предметами оточуючого шкільного світу, задовольнити дитячу цікавість. Після проведеної зустрічі у дітей виникло ще більше бажання іти до школи, сумлінно навчатися, бо це не тільки цікаво, але і весело.

Разом за старшими дошкільниками ми читали дитячу художню літературу та розучували вірші, присвячені шкільному життю (А. Льєнас «Монстрик іде до школи», збірка «Оповідання про школу», В. Нестайко «Дивовижні пригоди у лісовій школі», А. Барто «Перший урок», С. Михалков «Важливий день», З. Александрова «В школу», Дженніфер Мір-Маллінос «Якщо вчитися важко та інші»). Читання супроводжувалося бесідою про школу, навчання, вчителів тощо.

Кожного дня ми проводили роботу спрямовану на формування базових якостей особистості майбутнього першокласника (спостережливості, допитливості, відповідальності, самостійності, міжособистісної злагоди, справедливості, чуйності, міжособистісного партнерства, шанобливості, креативності). Опанування старшими дошкільниками цими якостями є важливим з огляду розвиток освіти у контексті якісних змін та опанування школярами чітко визначених компетенцій. Базові якості особистості старшого дошкільника є основою успішного навчання в школі. У сучасній освіті доведено, що які б різнобічні знання не опановував школяр, який би значний обсяг інформації він не завчав і відтворював, якщо у нього не активовані інтелектуальні процеси, не сформована культура мислення, то психічний розвиток не буде здійснюватися повноцінно.

З метою формування вище вказаних базових якостей особистості дитини ми використовували систему педагогічних впливів в ігровій, навчальній, комунікативній, предметно-перетворювальній (трудої) діяльності на заняттях, у повсякденному житті й в самостійній художній діяльності. Тематика занять відповідала актуальному рівню розвитку дошкільників – пропонувалися доступні завдання, однак створювалися проблемні ситуації, які дитина мала розв'язати. Ми ставили дітям запитання спрямовуючого, заохочувального й уточнюючого характеру з метою розвитку у старших дошкільників умінь інтерпретувати побачене й почуте. У процесі залучення дитини до різноманітних видів діяльності зростали її знання, уміння і навички. Що у своєю

чергою позитивно впливало на розвиток інтелектуальної, вольової та емоційної сфер особистості.

Орієнтуючись на принцип особистісної орієнтації ми сприяли впевненості дошкільників у собі, власних силах та можливостях. Це викликало прояви шанобливості, справедливості до однолітків, вміння поступатися бажаннями, переконувати ровесників у своїй правоті, докладати зусиль для досягнення загального результату. На початку нашої роботи дії дорослих мали навчально-корекційну позицію, поступово вони переходили у спрямовуюче корекційну, а згодом і відсторонену. У процесі цього виду роботи ми розвивали емоційно-чуттєву сферу старших дошкільників, позитивну емоційну налаштованість на однолітків, сприяли опануванню соціальними нормами поведінки та конструктивній діяльності з ровесниками, формували морально-етичні норми поведінки.

Наша формувальна робота передбачала і роботу з педагогами ЗДО, метою якої було скерувати співробітництво на особистісно-орієнтовну модель навчання, інтеграцію освітніх напрямків; сформувати умови для розвитку у старших дошкільників «дошкільної зрілості», як підґрунтя готовності до школи; реалізувати спільні заходи з метою наступності між закладами дошкільної освіти та загальноосвітніми закладами; розширити фахові компетенції вихователів, впроваджувати в освітній процес технології проєктної діяльності; оновити предметно-розвивального середовища в старших групах ЗДО; реалізовувати інтерактивні форми співпраці з батьками.

Реалізацію поставлених цілей ми почали з ознайомлення педагогів ЗДОВ з інструктивно-методичними рекомендаціями «Щодо організації діяльності закладів освіти, що забезпечують здобуття дошкільної освіти», інструктивно-методичними рекомендаціями щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти; укладання угод про співробітництво між ЗДО та КЗ ЗСО №1, створення наказів «Про наступність у роботі ЗДО та КЗ ЗСО

№1», «Про дотримання вимог Базового компоненту дошкільної освіти»; «Про результати вивчення питань наступності та підготовки дітей до шкільного навчання».

Були проведені наступні педагогічні ради:

- «Наступність в роботі перших ланок освіти (ЗДО та ЗСО)», де висвітлювалися питання наступності та перспектив в роботі перших ланок освіти;

- «Готовність дитини до школи: складова успішного навчання», де розглядався методичний аспект проблеми;(методичний міст);

- «Аналіз діагностики психологічної готовності до шкільного навчання», де практичний психолог у загальному вигляді ознайомив з результатами діагностики та озвучив головні проблеми готовності старших дошкільників.

Співпраця вихователів дошкільного закладу і вчителів школи здійснюється на інформаційному (семінари-практикуми, доповіді, круглі столи тощо) і на діяльнісному (обмін досвідом організації освітньої діяльності старших дошкільників і молодших школярів, взаємне консультування тощо) рівнях. Педагоги повинні усвідомлювати, що підготовка дітей до школи має бути спрямована на всебічний розвиток особистості. У межах співпраці вихователів ЗДО та вчителів початкової ланки ЗСО ми провели:

1) Круглий стіл «Нова українська школа», де педагоги обговорили якісно нову освіту, її пріоритети, компетентнісний підхід до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти.

2) Доповідь-презентацію «Готовність дитини до НУШ: важливі аспекти», на якій педагоги ЗДО та школи наголосили на ключових аспектах готовності до НУШ (фізичний, пізнавальний, соціальний та інші). Також обговорювалося питання створення оптимальних умов для успішного навчання першокласників.

3) Відбувся обмін досвідом педагогічних напрацювань з питань освіти дітей за НУШ (з відеопрезентацією). Вихователі та учителі ділилися власним педагогічним досвідом у навчанні дітей за Концепцією НУШ.

Головною умовою забезпечення наступності у роботі закладу дошкільної освіти і початкової школи є спрямованість освітнього процесу на всебічний розвиток дитячої особистості. Враховуючи це потрібний зв'язок програм, методів і форм навчання у ЗДО та початковій школі. Навички освітньої діяльності, що формуються в процесі навчання у закладі дошкільної освіти, забезпечують успішність навчання в школі. У свою чергу, шкільне навчання повинно забезпечити розширення, поглиблення й удосконалення знань, умінь, навичок, отриманих у ЗДО. Тільки активна робота обох сторін, буде сприяти безболісному і успішному для дитини переході з закладу дошкільної освіти до початкової школи .

4) Педагогічний всеобуч «Виховуємо майбутнього школяра: труднощі в опануванні знань – причини та шляхи подолання». Обговорювалися питання особистісно-орієнтовної моделі навчання, розвитку критичного мислення у дітей, розвитку їхньої самостійності; типові труднощі в засвоєнні знань, їх причини та шляхи подолання.

Важливим завданням закладу дошкільної освіти є створення для дітей різнобічного розвивального середовища, яке дозволяє кожній дитині проявити себе. Правильно організоване предметно-розвивальне середовище скероване на розвиток у дітей активного пізнавального ставлення до навколишнього світу предметів, людей, природи; сприяє розвитку особистісних якостей, здібностей; допомагає засвоїти різні види та способи діяльності; сприяє психологічній захищеності.

Ми разом з педагогами ЗДО оновили, доповнили та створили предметно-розвивального середовища, присвячене підготовці до шкільного навчання: оновлені і доповнені предметні атрибути для сюжетно-рольової гри «Школа»;

виготовлений альбом «Шкільне приладдя»; придбана магнітна абетка з літерами та магнітні цифри, таблиці; дитячі книжки з крупним шрифтом; дитячі енциклопедії про тваринний і рослинний світ. Ігрове середовище поповнилося настільно-друкованими та розвивальними іграми з літерами, цифрами, ребусами, головоломками, дидактичними іграми математичного змісту. Також у старшу групу було придбане збільшуваче скло та підготовлений великий вибір природних матеріалів (камінці, мушлі, пісок, шишки тощо). Всі підготовлені матеріали стимулюють розвиток пізнавальної активності, сприяють оволодінню читанням, математикою, дають змогу дитині здійснювати дослідно-пошукову діяльність.

Вихователі спільно з психологом закладу дошкільної освіти оформили стенди «Психолог інформує» та «Поради для батьків майбутніх першокласників». Підготували буклети і пам'ятки для батьків «Чи потрібні заняття в закладі дошкільної освіти», «Скоро в школу: портрет дошкільника перед його вступом до школи». Пам'ятки та буклети були розміщені у Гулг Класі старшої групи

Ми разом з педагогами ЗДО підготували і провели підсумкові комплексні, тематичні заняття «Казка у гості завітала», «Подорож до лісу», «Математична країна», «Казкова крамничка», «У пошуках весни» з елементами технології проектної діяльності. Проектна діяльність заснована на поточних і перспективних інтересах дитини, видах самостійної діяльності. Вона є сучасним ефективним засобом формування особистості дошкільника, його підготовки до навчання у Новій українській школі. Робота над проектом стимулює пізнавальну активність дітей, сприяє особистісному розвитку, забезпечує глибоке засвоєння знань та умінь, розвиток критичного мислення, творчих здібностей, комунікативних навичок тощо. Однак вона вимагає педагогічної майстерності вихователя та передбачає складний підготовчий етап.

Просвітницька функція закладу дошкільної освіти, націлена на реалізацію формувального етапу в роботі з батьками включала в себе проведення круглого столу, семінару-тренінгу, лекції-семінару, індивідуальних консультацій, виготовлення пам'яток з рекомендаціями тощо. (Додаток В) Всі форми роботи було проведено онлайн, із використанням програм Zoom, Viber, Google-диск. Особисто у телефонній розмові проводилися індивідуальні консультації.

З метою допомоги батькам ми разом з вихователями та практичним психологом ЗДО організували круглий стіл «Що таке готовність до шкільного навчання? Як допомогти дитині підготуватися до шкільного навчання?» Метою проведення круглого столу для батьків було сприяти згуртуванню батьківського колективу, формувати позитивний мікроклімат у ньому, ознайомити батьків з основними питаннями готовності дітей до навчання у школі, вчити батьків відстежувати позитивні зрушення у розвитку власної дитини. Під час круглого столу обговорювалися питання: Що ж містить у собі поняття психологічна готовність до школи? Як можна визначити психологічну готовність чи неготовність дітей до школи? Який він, «зрілий дошкільник? Як батьки можуть допомогти підготуватися дитині до школи? Особлива увага приділялася обговоренню основних груп труднощів, з якими зустрічаються неготові до школи діти. Під час проведення круглого столу батьки були активні, бурхливо обговорювали ті, питання які їх цікавили.

Також ми провели лекцію-семінар для батьків «Чи знаєте Ви свою дитину?» На цій лекції батьків ознайомили з особливостями фізичного розвитку старших дошкільників, закономірностями та новоутвореннями психічного та особистісного розвитку, потенційними віковими можливостями дитини на порозі школи. Було зазначено, що жодна дитина не має усього комплексу вказаних характеристик водночас. Також окремими питаннями лекції були питання навчання дитини читанню та письму. Наприкінці лекції був змальований

«віковий портрет» дитини старшого дошкільного віку до моменту вступу її до школи. Одночасно було зазначено, що змальований портрет не є однозначним критерієм визначення рівня розвитку конкретної дитини, але він пропонує загальний орієнтир для батьків дітей, що йдуть до школи та педагогів дошкільних закладів.

Семінар-тренінг з батьками був присвячений темі «Гра і розвиток довільної поведінки». Метою цього тренінгу було сприяти налагодженню довірливої, доброзичливої та партнерської атмосфери в батьківському колективі та у стосунках з педагогом, формування уявлень про вплив гри на розвиток довільної поведінки дитини. Тренер звернув особливу увагу на особливості проведення сюжетно-рольових ігор з дітьми шестирічного віку. Оскільки у грі суттєво перебудовується поведінка дитини, то набуває рис довільності. Під час виконання ігрової ролі зразок поведінки, що міститься в ній стає одночасно еталоном, з яким дитина сама порівнює власну поведінку й одночасно контролює її (тобто вона виконує ніби дві функції: грає роль і контролює персональну поведінку).

Кожен з батьків мав можливість розповісти про улюблені ігри, заняття своєї родини. Вихователь разом з батьками підготували презентацію «Улюблені ігри нашої родини» та продемонструвала її наприкінці тренінгу. Батькам були запропоновані різноманітні варіанти ігор, які сприяють кращій підготовці до школи. Наприклад, ігри для розвитку дрібної моторики руки; ігри, що сприяють засвоєнню звукового аналізу слів та інші.

Ми провели батьківський всеобуч «Що варто знати батькам про «Нову українську школу», «Формуємо психологічну готовність дитини до школи»; «Заклад дошкільної освіти, батьки та школа: форми ефективної взаємодії». Метою якого було формування у батьків уявлення про психологічну підготовленість дитини до школи; запобігання ранній шкільній дезадаптації; ознайомленні з основними положеннями НУШ; ознайомлення з формами

взаємодії батьків, дошкільного закладу і школи у питанні підготовки до шкільного навчання; створення ситуації успіху кожної родини.

Нами були підготовлені і розіслані батькам пам'ятки «Десять заповідей для батьків майбутніх першокласників» та «Характеристика розвитку та поведінки дітей шестирічного віку», які можуть стати у пригоді не тільки у старшому дошкільному, але і у молодшому шкільному віці, особливо у період адаптації до шкільного навчання.

Індивідуальні консультації з батьками є частиною щоденного ритуалу вихователя. Під час спілкування з батьками педагогу потрібно заспокоїти, пояснити, порадити, а іноді і просто вислухати, адже питання, що виникають у батьків, бувають різних спрямувань. Деякі труднощі у порозумінні зі старшими дошкільниками виникають у батьків через брак знань, тоді педагогу потрібно пояснити особливості розвитку та потреб дитини у цей віковий період. Досить часто батьки зустрічаються з труднощами у розумінні процесів психічного розвитку дитини, тоді вихователю необхідно залучити до консультації практичного психолога, який може дати поради чи пояснити деякі аспекти розвитку. Найчастіше батьки звертаються за порадою щодо проблем у спілкуванні дитини з дорослими чи однолітками. У цьому випадку педагогам необхідно підказати батькам як гармонізувати стосунки з дитиною, як навчити її уникати або вирішувати конфлікти. Обговорення з батьками під час індивідуальної консультації проблем дитини підштовхують вихователя до проведення індивідуальних форм роботи з дитиною або залучення інших фахівців до консультації.

Наші індивідуальні консультації з батьками вміщували наступні теми:

1. Донесення до батьків інформації про психологічне дослідження готовності їхніх дітей до шкільного навчання.
2. «Виховуємо майбутнього школяра». Консультація присвячена основним засадам психічного розвитку дітей у перехідний період від

дошкільного до шкільного навчання, подано інформацію, яка сприятиме критичному осмисленню стійкий стереотипних установок у сімейному вихованні майбутніх школярів.

3. «Оцінка як фактор адаптації до шкільного навчання». Наголошувалося на тому, що вдома в жодному разі не можна дублювати школу, бо батьки не мають ставати вчителями. Основна функція батьків у допомозі першокласнику – емоційна підтримка, надання максимально можливої самостійності в організації своїх дій з виконання шкільних правил.

4. «Особливості кризи 6-7 років». Батьків ознайомили з позитивними й негативними симптомами цієї кризи та тактиками батьківської поведінки під час кризи.

5. «Домашні обов'язки». Консультація присвячена складності організації вказаного питання у родині. Під час консультації бали надані поради, як розділити хатні обов'язки на всіх членів у родині, як зацікавити цим дитину, навчити правильно просити дитину про допомогу, висвітлювалася методика застосування заохочень та покарань

З метою залучення сторонньої експертної думки, були підібрані інтернет статті на тему психологічної готовності старших дошкільників до навчання у школі. Для ознайомлення батькам були запропоновані статті: Андрієвський Б. «Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі»; Архипова В. «Готовність дітей до школи: граючись, розвиваємось»; Бабаян Ю. «Психологічна готовність дитини до навчання в Новій українській школі»; Корякіна І. «Особистісна готовність дітей 6-го року життя до школи як актуальна проблема сьогодення» та інші.

2.3. Перевірка ефективності педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до школи.

Заключною частиною дослідної роботи був контрольний етап експерименту, мета якого полягала у перевірці ефективності визначених педагогічних умов психологічної підготовленості до школи дітей 6-го року життя. Для цього необхідно було провести порівняльний аналіз кількісного розподілу старших дошкільників за рівнями сформованості у них психологічної готовності до навчання у школі до вимог Нової української школи на констатувальному та контрольному етапах.

З метою вивчення і співставлення результатів обох етапів на контрольному етапі експерименту робота проводилася за схемою констатувального. На контрольному етапі експерименту взяли участь ті ж досліджувані, що і на констатувальному. Для проведення контрольного етапу були використані ті ж методики, що і на констатувальному етапі:

- 1) тест Керна-Йірсека виявляє загальний рівень психічного розвитку, рівень розвитку мислення, вміння слухати, виконувати завдання за зразком, довільність психічної діяльності;
- 2) опитувальник орієнтовного тесту шкільної зрілості Керна-Йірсека діагностує загальний рівень мислення, кругозір та розвиток соціальних якостей дитини;
- 3) з метою дослідження внутрішньої позиції школяра і виявлення бажання дитини йти до школи, орієнтації на шкільно-навчальну діяльність ми використали методику «Бесіда про школу» (Т.А. Нежнова);
- 4) тест «Будиночок» (Н.І. Гуткіна), спрямований на діагностику довільної сфери дітей та здатності діяти за зразком
- 5) для визначення ставлення дошкільника до однолітків та чужих дорослих ми провели опитувальник з батьками дітей та вихователями.

б) методика «Читання казки», спрямована на визначення мотиваційного компоненту психологічної готовності до школи, а саме на визначення домінуючого ігрового або пізнавального мотиву дитини.

За результатами дослідження на контрольному етапі ми отримали наступні результати:

За результатами **Тесту Керна-Йіресека** ми отримали такі результати: *високий рівень* готовності до школи притаманний 45% дітей ЕГ та 40% дітей КГ. Ці діти виявляли значний інтерес до запропонованих завдань. Із задоволенням підтримували розмову, ставили питання, якщо було щось не зрозуміле їм. У виконання завдань включалися без зволікань, докладали зусиль у разі виникнення труднощів. *Середній рівень* готовності до школи мають 50% дітей ЕГ та 50% дітей КГ. Діти не виявляли особливого інтересу до виконання запропонованих завдань, однак в роботу включалися порівняно охоче. Спостерігалися ситуації, коли дошкільник спочатку виявляє до роботи цікавість, підвищений інтерес, який, потім дуже швидко згасає. Діти ставили порівняно небагато запитань, вони були спрямовані на другорядні моменти. Власної ініціативи у спілкуванні та у виконанні завдань не проявляли. *Низький рівень* готовності до школи діагностований у 5 % дітей ЕГ та 10% дітей КГ. Ці діти не проявляли цікавості до гри-обстеження. Вони розпочинали виконувати завдання лише після додаткових спонукань, а під час роботи часто відволікається. Під час виконання тесту власних помилок не виявляли. Спілкування з діагностом було мінімальне. Такі діти можуть потребувати додаткового обстеження інтелекту та психічного розвитку.

Опитувальник орієнтовного тесту шкільної зрілості Керна-Йіресека діагностував наступні результати: *високий вербальний інтелект (кругозір)* притаманний 23% дітей ЕГ та 22% дітей КГ. *Вербальний інтелект вище середнього* виявлений у 29% дітей ЕГ та 27% дітей КГ. *Середній показник вербального інтелекту* діагностований у 41% дітей ЕГ і у 39% дітей КГ.

Вербальний інтелект нижче середнього діагностований у 7% дітей ЕГ та 12% дітей КГ. *Низький показник вербального інтелекту* не був виявлений у жодної дитини. Отже, підсумовуючи можна зробити висновок, що готовими до шкільного навчання є 93% дітей ЕГ та 88% дітей КГ.

Згідно діагностики за **методикою «Бесіда про школу» (Т.А. Нежнова)** ми встановили: 27% дітей ЕГ та 26% дітей КГ притаманний *високий рівень* орієнтації на зміст навчальної діяльності та позитивне ставлення до школи. У таких дітей внутрішня позиція школяра достатньо сформована. *Середній рівень* притаманний 70% дітей ЕГ та 69% дітей КГ. Ці дошкільники проявляють інтерес переважно до зовнішньої атрибутики шкільного життя, а навчальна діяльність їх не особливо цікавить. У таких дітей відбувається початкова стадія формування внутрішньої позиції школяра. *Низький рівень* діагностований у 3% дітей ЕГ та 5% дітей КГ. Ці дошкільники не проявляє інтересу до школи і внутрішня позиція школяра у них не сформована.

За результатами проведення **тесту «Будиночок» (Н.І. Гуткіна)** ми отримали наступні результати: *високий рівень* довільної сфери дітей та здатність діяти за зразком притаманний 6% дітей ЕГ та 4% дітей КГ. У таких дітей малюнок точно відтворений, наявні всі деталі, збережені розміри всього малюнку й окремих його деталей, правильно зображені елементи малюнку (кільця диму, паркан, штрихування на даху тощо). *Достатній рівень* ми діагностували у 22% дітей ЕГ та 23% дітей КГ. Малюнок цих дітей скопійований майже точно, є невеликі помилки, пов'язані з неправильним зображенням якого-небудь елемента, його незнаним збільшенням чи наявністю 1-2 розривів між лініями у тих місцях, де вони повинні бути неперервними. Дошкільник сам бачить і виправляє помилки. *Середній рівень* був виявлений у 65% дітей ЕГ та 65% дітей КГ. Весь малюнок таких дітей скопійований з невеликим збільшенням, відсутні одна деталь, яку дитина сама домальовує після навідного запитання, допущено не більше 3-х розривів ліній. *Слабкий*

рівень довільної сфери дітей та здатність діяти за зразком притаманний 7% дітей ЕГ та 8% дітей КГ. Діти збільшили малюнок більше ніж у 2 рази, відсутні більше 3-х важливих деталей, неправильне штрихування даху, не вийшли елементи, що зображують дим, паркан, багато розривів. На запитання про наявність помилок діти відповідали негативно.

З метою з'ясування **ставлення дошкільника до однолітків та чужих дорослих**, ми провели опитування з батьками дітей та вихователями. Опитувальник складається з 20 тверджень, що характеризують конкретні особливості поведінки, яка властива дитині. Якщо відмічена особливість притаманна дитині, то відповідне твердження оцінюється в 1 бал, якщо ні – 0 балів. Отримані бали за кожне твердження додаються. За сумою балів встановлюється ставлення дітей до однолітків та дорослих.

Згідно проведеного тесту на з'ясування **ставлення дошкільника до однолітків та чужих дорослих** ми діагностували, що: 57% дітей ЕГ та 55% дітей КГ труднощі в спілкуванні є ситуативними або спричинені деякими індивідуальними особливостями дитини про які потрібно повідомити майбутнього вчителя. Але ці труднощі швидко корегуються під впливом дитячого колективу. Для 38% дітей ЕГ та 35% дітей з КГ притаманні труднощі зумовлені невмінням встановлювати контакти з однолітками та дорослими, що виникають через недостатній досвід спілкування, через невпевненість в собі, через недоліки у вихованні. А також можуть бути зумовлені якоюсь конкретною ситуацією. 5% дітей ЕГ та 10% дітей КГ мають серйозні труднощі в спілкуванні з однолітками та дорослими, які зумовлені негативним переживанням з приводу контактів з іншими дітьми чи чужими дорослими. Ці труднощі можуть виявитися у стосунках з однокласниками в школі.

За результатами проведення методики **Методика «Читання казки»** ми зробили наступні висновки: стійкий пізнавальний мотив сформований у 47% дітей ЕГ та 36% дітей КГ. Стійкий ігровий мотив домінує у 43% дітей ЕГ та

53% дітей КГ. Хисткий мотив виявлений у 10% дітей ЕГ та 11% дітей КГ. Ці діти легко піддаються чужому впливові, непостійні, нестійкі у своїх поглядах і вчинках.

Аналізуючи результати контрольного експерименту важливо порівняти їх з даними отриманими на констатувальному етапі.

Порівняльна характеристика констатувального і контрольного етапів експерименту експериментальної групи представлена у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Розподіл дошкільників експериментальної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та рінями її сформованості

Рівні	Компоненти психологічної готовності до навчання у школі дошкільників експериментальної групи								
	Соціально-мотиваційний		Динаміка	Когнітивно-вольовий		Динаміка	Поведінковий		Динаміка
	Конс етап	Контр етап		Конс етап	Контр. етап		Конс. етап	Контр. етап	
			Конс етап			Контр етап			
Високий	30	35	+5	20	22	+2	18	20	+2
Середній	55	60	+5	62	68	+6	64	68	+4
Низький	15	5	-10	18	10	-8	18	12	-6

Отже, аналізуючи результати контрольного експерименту і порівнюючи їх з даними отриманими на констатувальному етапі, ми можемо зробити наступні висновки: у дошкільників експериментальної групи переважає середній рівень за всім показникам компонентів психологічної готовності. Високий рівень, порівняно з іншими компонентами, характерний для соціально-мотиваційного компоненту. Динаміка для високого і середнього рівнів складає 5%, а низький

рівень зменшився на 10 %, ще найбільший результат серед вказаних показників. Когнітивно-вольовий компонент характеризується наступною динамікою: високий рівень збільшився на 2%, а середній на 6%, це найбільший результат серед інших показників. Низький рівень зменшився на 8%. Більш низький рівень, порівняно з іншими компонентами, діагностований для поведінкового компонента. Високий рівень збільшився на 2%, середній - на 4%, а низький рівень зменшився на 6%, це найнижчий результат серед інших показників.

Для кращої демонстрації позитивних змін, що відбулися в експериментальній групі дошкільників, нижче представлені діаграми на рисунках 2.3 і 2.4.

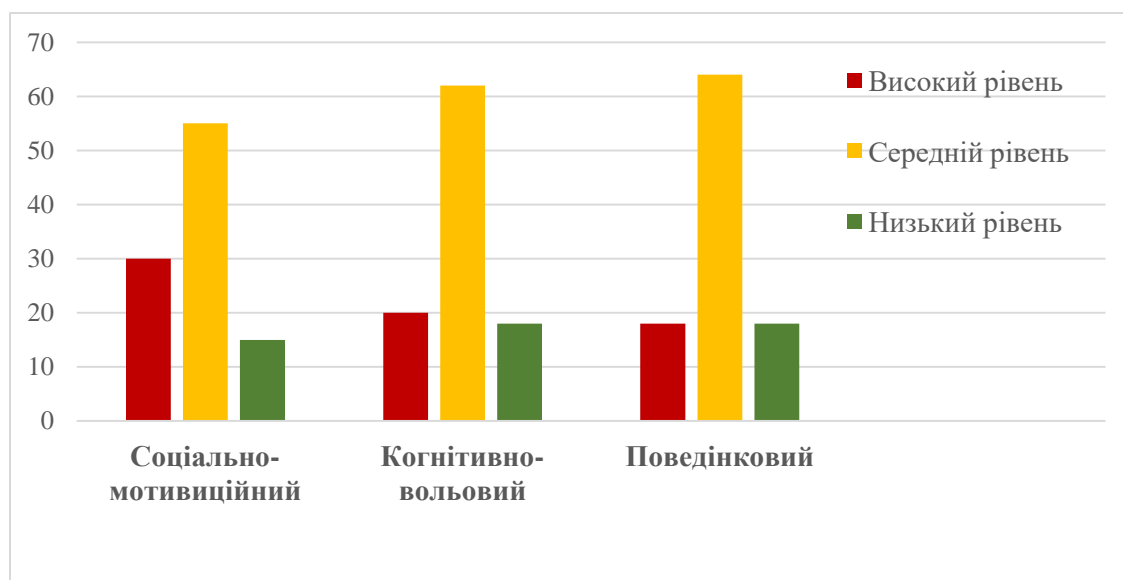

Рис. 2.3. Розподіл дошкільників експериментальної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та рінями її сформованості на констатувальному етапі експерименту

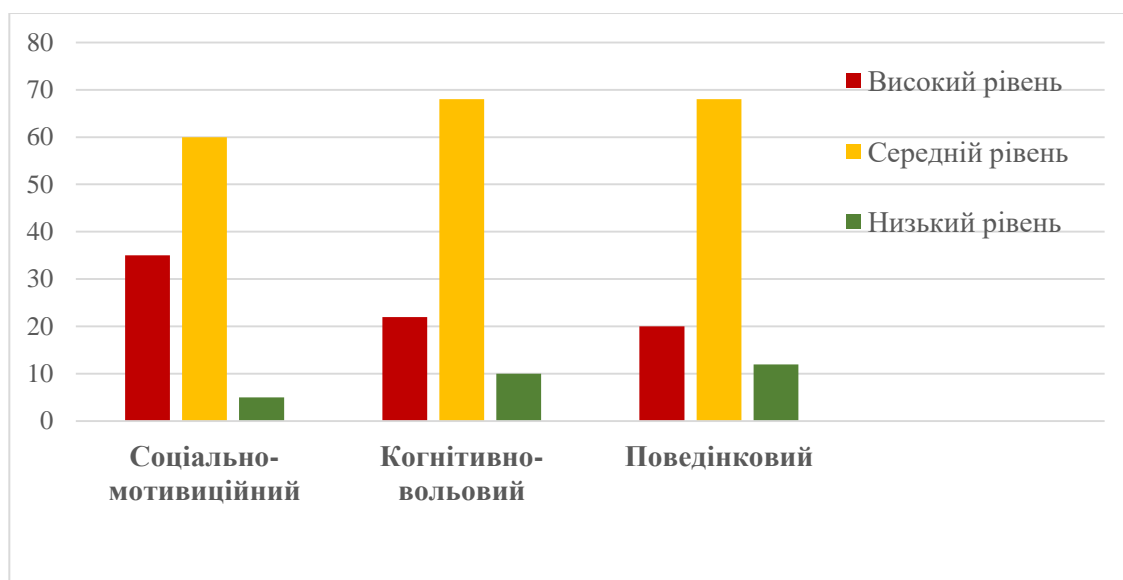

Рис. 2.4. Розподіл дошкільників експериментальної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та рінями її сформованості на контрольному етапі експерименту

Порівняльна характеристика констатувального і контрольного етапів експерименту контрольної групи представлена у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Розподіл дошкільників контрольної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та рінями її сформованості

Рівні	Компоненти психологічної готовності до навчання у школі дошкільників експериментальної групи								
	Соціально-мотиваційний		Динаміка	Когнітивно-вольовий		Динаміка	Поведінковий		Динаміка
	Конс етап	Контр етап		Конс етап	Контр. етап		Конс. етап	Контр. етап	
			Конс етап			Контр етап			
Високий	35	36	+1	21	21	0	22	22	0
Середній	55	57	+2	65	68	+3	66	68	+2

Низький	10	7	-3	14	11	-3	12	10	-2
---------	----	---	----	----	----	----	----	----	----

Отже, підводячи підсумки контрольного етапу експериментальної частини роботи психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи зауважимо, що у дошкільників контрольної групи переважає середній рівень за всіма показниками компонентів психологічної готовності. Високий рівень, порівняно з іншими компонентами, характерний для соціально-мотиваційного компоненту. Динаміка для високого рівня складає 1%, а середнього - 2%, низький рівень зменшився на 3 %. Когнітивно-вольовий компонент характеризується наступною динамікою: високий рівень не збільшився, середній збільшився на 3%, низький рівень зменшився також на 3%. Діагностуючи поведінковий компонент, ми з'ясували, що високий рівень не збільшився, середній збільшився на 2%, а низький рівень зменшився також на 2%.

Отже, найбільш низькі показники змін, порівняно з іншими компонентами, діагностовані для когнітивно-вольового компоненту та поведінкового.

Для кращої демонстрації змін, що відбулися в контрольній групі дошкільників, нижче представлені діаграми на рисунках 2.5 і 2.6.

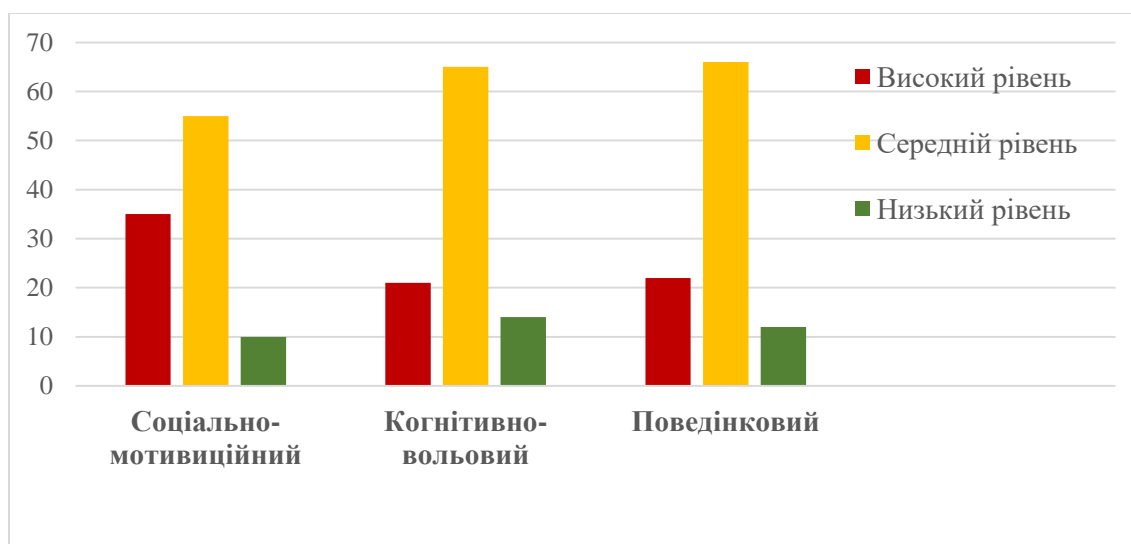

Рис. 2.5. Розподіл дошкільників контрольної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та рінями її сформованості на констатувальному етапі експерименту

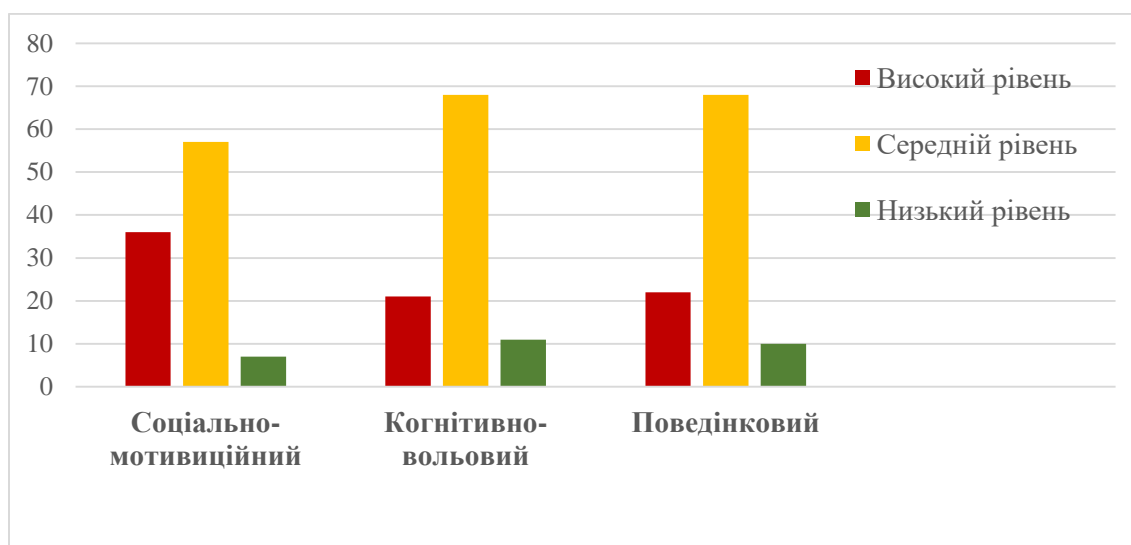

Рис. 2.6. Розподіл дошкільників контрольної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та рінями її сформованості контрольному етапі експерименту

Узагальнюючи результати контрольного етапу експерименту можна зробити висновок, що проведена нами формувальна робота з дітьми, їхніми батьками і педагогами ЗДО сприятливо вплинула на динаміку змін показників компонентів психологічної підготовленості дітей 6-го року життя до Нової української школи. У старших дошкільників спостерігається позитивна динаміка у високому та середньому рівнях психологічної підготовленості до шкільного навчання, що свідчить про влучно підібрані і вдало застосовані форми роботи для покращення рівня психологічної готовності. Також констатуємо зниження низького рівня за всіма показниками компонентів психологічної готовності до шкільного навчання. Нами були розроблені пам'ятки для батьків з рекомендаціями (Додаток В). Їх було розіслано батькам та розміщено на сайті закладу дошкільної освіти.

Нами були розроблені рекомендації для педагогів щодо роботи з майбутніми першокласниками:

1. У роботі з дітьми застосовуйте ігри, вправи на розкладання об'єкта (предмета) на частини, порівняння предметів, виявлення закономірностей, формування умовисновків.

2. Використовуйте вправи на пошук ходів у лабіринтах, складання простих візерунків тощо для розвитку навичок концентрації та стійкості уваги.

3. Для розвитку пам'яті (зорової, слухової) підбирайте вправи та ігри на запам'ятовування різних предметів.

4. Спонукайте розвитку навчальної мотивації, зменшуйте прояви тривожності та інші невротичні комплекси, які характерні для адаптаційного періоду.

5. Розвивати навички гуртової діяльності, почуття впевненості та відповідальності за прийняття рішень.

Нами були розроблені рекомендації для батьків старших дошкільників з якими можна ознайомитися у додатку В.

Висновки до другого розділу

Для практичного вивчення проблеми педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи була організована і проведена дослідно-експериментальна робота, що спиралася на Базовий компонент дошкільної освіти та освітні програмні завдання.

Для проведення експериментальної роботи необхідно було розробити критерії та їх показники, за допомогою яких можна було визначити рівні психологічної готовності дітей 6-го року життя до навчання у школі. Аналізуючи наукову та методичну літературу з проблеми психологічної підготовленості дошкільників до навчання у школі та вимоги Нової української школи, ми виявили і теоретично обґрунтували наступні критерії та показники: соціально-мотиваційний критерій, когнітивно-вольовий критерій і поведінковий критерій.

Відповідно до критеріїв та показників, були визначені рівні сформованості психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи: високий, середній, низький рівні.

Для діагностики психологічної готовності до школи ми використали наступні методики: тест Керна-Йірасека, опитувальник орієнтовного тесту шкільної зрілості Керна-Йірасека, методика «Бесіда про школу» (Т.А. Нежнова), тест «Будиночок» (Н.І. Гуткіна), опитувальник ставлення дошкільника до однолітків та чужих дорослих, методика «Читання казки».

Підводячи підсумки першого етапу експериментальної частини роботи психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи зауважимо, що у дошкільників експериментальної та контрольної груп переважає середній рівень за всіма показникам компонентів психологічної готовності. Високий рівень, порівняно з іншими компонентами, характерний

для соціально-мотиваційного компоненту. У дітей експериментальної групи більш низький рівень, порівняно з іншими компонентами, діагностований для когнітивно-вольового та поведінкового компонентів. У дошкільників контрольної групи більш низький рівень, порівняно з іншими компонентами, діагностований для когнітивно-вольового компоненту.

На формувальному етапі експерименту пріоритетними напрямками були наступні: робота з дітьми старшого дошкільного віку, з сім'єю майбутніх першокласників, з педагогами закладу дошкільної освіти. На формувальному етапі зі старшими дошкільниками ми провели такі заходи: бесіди, віртуальну екскурсію до школи, відвідали шкільні свята «День знань», «Моя країна - Україна!», свято Святого Миколая, «Подорож до країни Мудрої Сови», квест-зустріч з першокласниками на тему «Правила і закони у Країні Знань», зустріч-екскурсію з майбутнім учителем, читали дитячу художню літературу та розучували вірші, присвячені шкільному життю, використовували систему педагогічних впливів в ігровій, навчальній, комунікативній, предметно-перетворювальній (трудої) діяльності на заняттях, у повсякденному житті й в самостійній художній діяльності.

Наша формувальна робота з педагогами ЗДО містила наступні форми: ознайомлення з інструктивно-методичними матеріалами, проведення педагогічних рад «Наступність в роботі перших ланок освіти (ЗДО та ЗСО)», «Готовність дитини до школи: складова успішного навчання», «Аналіз діагностики психологічної готовності до шкільного навчання». Співпраця вихователів дошкільного закладу і вчителів школи здійснюється на інформаційному (семінари-практикуми, доповіді, круглі столи тощо) і на діяльнісному (обмін досвідом організації освітньої діяльності старших дошкільників і молодших школярів, взаємне консультування тощо) рівнях. Ми провели: круглий стіл «Нова українська школа», доповідь-презентацію «Готовність дитини до НУШ: важливі аспекти», педагогічний всеобуч

«Виховуємо майбутнього школяра: труднощі в опануванні знань – причини та шляхи подолання. Ми разом з педагогами ЗДО оновили, доповнили та створили предметно-розвивального середовища, присвячене підготовці до шкільного навчання. Разом з педагогами ЗДО підготували і провели підсумкові комплексні, тематичні заняття «Казка у гості завітала», «Подорож до лісу», «Математична країна», «Казкова крамничка», «У пошуках весни» з елементами технології проектної діяльності.

Робота з батьками включала в себе проведення круглого столу «Що таке готовність до шкільного навчання? Як допомогти дитині підготуватися до шкільного навчання?», семінару-тренінгу «Гра і розвиток довільної поведінки», лекції-семінару «Чи знаєте Ви свою дитину?», батьківського всеобучу «Що варто знати батькам про «Нову українську школу», «Формуємо психологічну готовність дитини до школи»; «Заклад дошкільної освіти, батьки та школа: форми ефективної взаємодії», індивідуальних консультацій, виготовлення пам'яток з рекомендаціями тощо. Всі форми роботи було проведено онлайн, із використанням програм Zoom, Viber, Googl-диск. Особисто у телефонній розмові проходилися індивідуальні консультації.

З метою вивчення і співставлення результатів експерименту на контрольному етапі дослідження проводилося за методиками, що були використані на констатувальному етапі.

Узагальнюючи результати контрольного етапу експерименту можна зробити висновок, що проведена нами формувальна робота з дітьми, їхніми батьками і педагогами ЗДО сприятливо вплинула на динаміку змін показників компонентів психологічної підготовленості дітей 6-го року життя до Нової української школи. У старших дошкільників спостерігається позитивна динаміка у високому та середньому рівнях психологічної підготовленості до шкільного навчання, що свідчить про влучно підібрані і вдало застосовані форми роботи для покращення рівня психологічної готовності. Також

констатуємо зниження низького рівня за всіма показниками компонентів психологічної готовності до шкільного навчання. Нами були розроблені пам'ятки для батьків з рекомендаціями. Їх було розіслано батькам та розміщено на сайті закладу дошкільної освіти.

Результати перевірки на контрольному етапі експерименту засвідчують ефективність виокремлених і перевірених педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи.

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоноване практичне вирішення наукової проблеми педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми психологічної підготовки дітей до школи засвідчив:

1. Концепція Нової української школи – це довготривала перебудова галузі освіти, яка вже розпочалася. Головна мета НУШ – зробити школу такою, в якій дитина буде навчатись із задоволенням і яка буде давати учням не потрібні знання, а й практичні уміння використовувати їх у буденному житті. Привабливими сторонами НУШ є: інтерес учнів до навчання, мотивація; активна співпраця родин зі школою; сучасне матеріально-технічне забезпечення класів тощо. НУШ – це школа, яку приємно відвідувати, де враховують думки школярів, вчать мислити критично, проводити власні експерименти та вільно викладати власні міркування, бути відповідальними громадянами.

2. Наразі до школи вступають діти шестирічного віку. Шестирічна дитина – це особистість, яка має безліч знань про найближче оточення, розбирається у родинних взаємовідносинах; усвідомлює, що її вчинки оцінюються не тільки персональним ставленням до себе, а і тим, як ці вчинки оцінюють оточуючі. Дитина вже має конкретний індивідуальний досвід: може роз'яснити правила і зміст гри, скласти розповідь за малюнком, чітко розказати вірш тощо. Мотив «Я повинен» переважає над мотивом «Я хочу». Психічні пізнавальні процеси здебільшого мимовільні. Розвивається здатність захищати персональну точку зору. Головним новоутворенням у дітей шестирічного віку є підпорядкування мотивів, іншими словами розвиток їх стабільності ієрархії.

3. Психологічна готовність до шкільного навчання – це найважливіший підсумок психічного розвитку в період дошкільного періоду, це

інтегрована ознака, що характеризує ступені розвитку психологічних особливостей та властивостей старшого дошкільника. Більшість науковців визначають наступні складові психологічної готовності до школи: інтелектуальна, особистісна, соціально-психологічна, мотиваційна, емоційно-вольова. Відставання в розвитку хоча б однієї з них призводить до відставання в розвитку інших. Ця проблема потребує комплексного психологічного дослідження.

4. Підготовка до школи має бути всебічною, сприяти розвитку системи властивостей, які підтвердять психологічну готовність дитини до життя і діяльності у шкільних умовах. До найважливіших психолого-педагогічних чинників, що впливають на формування психологічної готовності дошкільника до шкільного навчання можна віднести: родину, заклад дошкільної освіти, взаємодію сім'ї та ЗДО, цілеспрямовану підготовку, предметно-розвивальне середовище, персональну активність дитини та Базовий компонент дошкільної освіти.

Для практичного вивчення проблеми педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи була організована і проведена дослідно-експериментальна робота, що спиралася на Базовий компонент дошкільної освіти та освітні програмні завдання.

Спираючись на теоретичний аналіз змісту Базового компонента дошкільної освіти та наукові дослідження з проблеми педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи були визначені наступні критерії психологічної підготовленості до школи: соціально-мотиваційний, когнітивно-вольовий і поведінковий. Відповідно до цих критеріїв були розроблені їхні показники та рівні сформованості психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи (високий, середній, низький).

Для діагностики психологічної готовності до школи ми використали наступні методики: тест Керна-Йірасека, опитувальник орієнтовного тесту шкільної зрілості Керна-Йірасека, методика «Бесіда про школу» (Т.А. Нежнова), тест «Будиночок» (Н.І. Гуткіна), опитувальник ставлення дошкільника до однолітків та чужих дорослих, методика «Читання казки».

Підводячи підсумки першого етапу експериментальної частини роботи (констатувального експерименту) психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи зауважимо, що у дошкільників експериментальної та контрольної груп переважає середній рівень за всіма показникам компонентів психологічної готовності. Високий рівень, порівняно з іншими компонентами, характерний для соціально-мотиваційного компоненту. У дітей експериментальної групи більш низький рівень, порівняно з іншими компонентами, діагностований для когнітивно-вольового та поведінкового компонентів. У дошкільників контрольної групи більш низький рівень, порівняно з іншими компонентами, діагностований для когнітивно-вольового компоненту.

На формувальному етапі експерименту пріоритетними напрямками були наступні: робота з дітьми старшого дошкільного віку, з сім'єю майбутніх першокласників, з педагогами закладу дошкільної освіти. На формувальному етапі зі старшими дошкільниками ми провели такі заходи: бесіди, віртуальну екскурсію до школи, відвідали шкільні свята «День знань», «Моя країна - Україна!», свято Святого Миколая, «Подорож до країни Мудрої Сови», квест-зустріч з першокласниками на тему «Правила і закони у Країні Знань», зустріч-екскурсію з майбутнім учителем, читали дитячу художню літературу та розучували вірші, присвячені шкільному життю, використовували систему педагогічних впливів в ігровій, навчальній, комунікативній, предметно-перетворювальній (трудовій) діяльності на заняттях, у повсякденному житті й в самостійній художній діяльності.

Наша формувальна робота з педагогами ЗДО містила наступні форми: ознайомлення з інструктивно-методичними матеріалами, проведення педагогічних рад «Наступність в роботі перших ланок освіти (ЗДО та ЗСО)», «Готовність дитини до школи: складова успішного навчання», «Аналіз діагностики психологічної готовності до шкільного навчання». Співпраця вихователів дошкільного закладу і вчителів школи здійснюється на інформаційному (семінари-практикуми, доповіді, круглі столи тощо) і на діяльнісному (обмін досвідом організації освітньої діяльності старших дошкільників і молодших школярів, взаємне консультування тощо) рівнях. Ми провели: круглий стіл «Нова українська школа», доповідь-презентацію «Готовність дитини до НУШ: важливі аспекти», педагогічний всеобуч «Виховуємо майбутнього школяра: труднощі в опануванні знань – причини та шляхи подолання. Ми разом з педагогами ЗДО оновили, доповнили та створили предметно-розвивального середовища, присвячене підготовці до шкільного навчання. Разом з педагогами ЗДО підготували і провели підсумкові комплексні, тематичні заняття «Казка у гості завітала», «Подорож до лісу», «Математична країна», «Казкова крамничка», «У пошуках весни» з елементами технології проєктної діяльності.

Робота з батьками включала в себе проведення круглого столу «Що таке готовність до шкільного навчання? Як допомогти дитині підготуватися до шкільного навчання?», семінару-тренінгу «Гра і розвиток довільної поведінки», лекції-семінару «Чи знаєте Ви свою дитину?», батьківського всеобучу «Що варто знати батькам про «Нову українську школу», «Формуємо психологічну готовність дитини до школи»; «Заклад дошкільної освіти, батьки та школа: форми ефективної взаємодії», індивідуальних консультацій, виготовлення пам'яток з рекомендаціями тощо.

Узагальнюючи результати контрольного етапу експерименту можна зробити висновок, що проведена нами формувальна робота з дітьми, їхніми

батьками і педагогами ЗДО сприятливо вплинула на динаміку змін показників компонентів психологічної підготовленості дітей 6-го року життя до Нової української школи. У старших дошкільників спостерігається позитивна динаміка у високому та середньому рівнях психологічної підготовленості до шкільного навчання, що свідчить про влучно підібрані і вдало застосовані форми роботи для покращення рівня психологічної готовності. Також констатуємо зниження низького рівня за всіма показниками компонентів психологічної готовності до шкільного навчання. Нами були розроблені пам'ятки для батьків з рекомендаціями. Їх було розіслано батькам та розміщено на сайті закладу дошкільної освіти.

Результати перевірки на контрольному етапі експерименту засвідчують ефективність виокремлених і перевірених педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи.

Відповідно до останнього завдання розроблено рекомендації для батьків та вихователів щодо психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи.

Отже, завдання дослідження виконано, а гіпотезу підтверджено. Проблема педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи є досить актуальною і наше дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський Б.М. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі. *Педагогічний альманах : [збірник наукових праць]*. Херсон : РІПО. 2010. Випуск 5. С. 6–9.
2. Антонюк В.З. Теоретичні аспекти формування інтелектуальної готовності дитини до навчання в школі. *Загальна педагогіка та історія педагогіки*. 2012. Вип. 8. С. 4–7.
3. Архипова В. Готовність дітей до школи: граючись, розвиваємось. *Психолог дошкілля*. Лютий. 2012. № 2 (31). С. 1–24.
4. Бабаян Ю.О. Психологічна готовність дитини до навчання в Новій українській школі. *International Journal of Education and Science*. 2018.
5. Барташнікова І.А., Барташніков О.О. Як визначити рівень розумового розвитку: «Серія азбука для батьків». Тернопіль. 2011. С. 46-66.
6. Базовий компонент дошкільної освіти / Богуш А.М., Беленька Г.В. та інш.; наук. кер. А.М. Богуш. Київ: Видавництво «Світич», 2012. С. 26.
7. Бех В.П. Планетарна особистість у контексті концепції «Нової української школи». *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 3. С. 60–67.
8. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку. «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець. 2017. 256 с.
9. Богуш А. Вектор наступності державних стандартів дошкільної та початкової освіти. *Дошкільне виховання*. 2007. №7. С. 20-23.
10. Большакова І. Проблеми психологічної готовності дитини до школи. *Початкова школа*. 2005. №4. С. 4-7.
11. Борисова Л. Готовність дитини до навчання: на що варто звернути увагу для формування шкільної зрілості дитини. *Психологічна газета*. ТОВ

«Мікрос-СВС» за сприяння Інституту психології ім.Г. С. Костюка. 2005. № 23 (грудень). С. 3-7.

12. Брикунець Л. Готовність дитини до навчання у школі. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2012. №12. С. 32-34.

13. Бура Л.В. Чинники, що впливають на успішність адаптації учнів до навчання в основній школі. *Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України*. 2012. Випуск 15. С. 48-56.

14. Бубін А.О. Проблеми наступності дошкільної та початкової освіти в педагогічній спадщині українських педагогів. *Волинський національний університет ім. Лесі Українки. Наук. вісн. Серія: Педагогічні науки*. Луцьк. 2010. № 23. С. 131-134.

15. Вітюк В.В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. № 2. С. 3–6.

16. Гірний О.І. На чому будувати теорію виховання для «нової української школи». *Філософія освіти*. 2017. № 2. С. 98–114.

17. Голота Н. Психологічна готовність старших дошкільників до викликів початкової освіти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 5. С. 50-54.

18. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <https://nus.org.ua/news/uryadopublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyiosvity-dokument/>.

19. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець. Київ. 2016. 304 с.

20. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма / наук. кер. К.Л. Крутій. Запоріжжя. 2016.

21. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посібник / за ред. Т.О. Піроженко. Київ–Кіровоград. 2014. 272 с.

22. Елькін М., Батарейна І. Формування цінностей дошкільнят та учнів в умовах реалізації Концепції Нової української школи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2018. № 1. С. 70–77.

23. Дошкільна освіта: словник-довідник / Упор. К.Л. Крутій, О.О. Фунтікова. Запоріжжя: Тов. «ЛПС» ЛТД. 2010. 324 с.

24. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навчальний посібник Київ : Центр учбової освітньої літератури. 2012. 208 с.

25. Завалевський Ю. Сутність професійної компетентності вчителя в реалізації Концепції Нової української школи. *Нова педагогічна думка*. 2017. № 1. С. 11–15.

26. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

27. Закон України «Про повну загальну середню освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

28. Єжова О.О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 3. С. 39–43.

29. Казьмірчук Н., Попелюська В. Формування шкільної зрілості дитини в середовищі співпраці сім'ї і ЗДО // *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю / За ред. О.А. Голюк*. Вінниця : Меркьюрі-Поділля. 2019. Випуск 2. С. 66-70.

30. Киричук Т.В. Особистісно-орієнтований підхід до дитини в освітньому просторі ДНЗ. *Таврійський вісник освіти*. 2013. №4(44)

31. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

32. Корякіна, І.В. Особистісна готовність дітей 6-го року життя до школи як актуальна проблема сьогодення. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. Бердянськ : БДПУ. 2010. № 3. С. 176–185.

33. Ковшар О.В. Роль партнерської взаємодії дошкільної та початкової ланок освіти в організації передшкільної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного ун-ту імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2015. № 194. С. 57–63.

34. Ковшар О.В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти: монографія. Кривий Ріг : Видавець Роман Козлов. 2015. 244 с.

35. Кіндрат І.Р. Інтеграційні засади побудови освітнього процесу в сучасному дошкільному навчальному закладі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2012. № 22(257). С. 114–120.

36. Куліш Р.В. Психолого-педагогічні умови підготовки дітей до навчання у школі. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. Бердянськ: БДПУ. 2010. № 3. С. 125-131.

37. Лазаренко Н.І., Гуревич Р.С., Горохівська Т.М. Компетентнісний підхід як провідний методологічний концепт формування професійно-педагогічної культури майбутніх педагогів в умовах євроінтеграції. *Інтеграція в європейський освітній простір: діалог зі стейкхолдерами : колективна монографія*. Вінниця : ТОВ «Друк», 2022. С.4-24.

38. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкілля: У 3-х частинах. Ч. 2: навч. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2010. 360 с.

39. Любарська І. Співпраця дошкільного закладу і родини у контексті підготовки дитини до школи. *Вісник інституту розвитку дитини. Серія*

«Філософія. Педагогіка. Психологія»: збірник наукових праць. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2011. Вип. 17. С. 68–72.

40. Муханова І.Ф. Психолого-педагогічна корекція низького рівня шкільної готовності старших дошкільників. *Актуальні проблеми психології*. 2010. Т. 7. Вип. 22. С. 124-128.

41. Нагорна С. Методики визначення готовності дитини до школи. *Бібліотека «Шкільного світу». Психолог. Бібліотека*. 2013. №11. С. 1-120.

42. Наступність між дошкільною та початковою освітою. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu>

43. Павелків Р.В. Дитяча психологія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2008. 432 с.

44. Писарчук О.Т. Особливості формування предметно-розвивального середовища дошкільного навчального закладу. *Наукові записки. Серія: педагогіка*. 2014. №4.

45. Половіна О.А., Ліпчевська І.Л. Наступність дошкільної освіти та Нової української школи: реалії та перспективи. *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7(1). С. 203–214.

46. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. Посібник. К.: Академвидав. 2004. 456 с.

47. Психологічна готовність шестирічної дитини до школи / упоряд.: К. Муліка. Полтава : ПОППО, 2008. 84 с

48. Сулік О.А. Психологічна готовність до навчання як фактор адаптації до школи у молодшому шкільному віці. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2022.

49. Таран О. Психологічна готовність дитини до школи: діагностика та формування. *Бібліотека «Шкільного світу». Психолог. Бібліотека*. К.: Редакції загальнопедагогічних газет. 2003 – 2010г. №9. С.3-126

50. Половіна О.А., Ліпчевська І.Л. Наступність дошкільної освіти та Нової української школи: реалії та перспективи. *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7(1). С. 203–214.

51. Філімонова Т.В. Психолого-педагогічна підготовка дітей до школи : навчально-методичний посібник. Миколаїв : СПД Румянцева. 2020. 218 с.

52. Яценко Т. В. Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку: методичний посібник. Кременчук. 2011. 84 с.

Методики діагностики психологічної готовності до школи

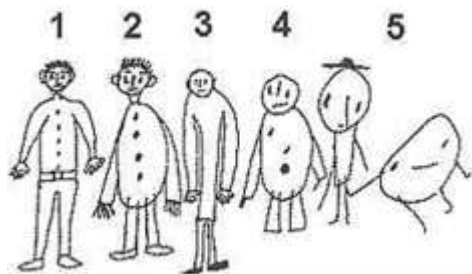
Орієнтаційний тест шкільної зрілості Керна-Йірасика

Тест виявляє загальний рівень психічного розвитку, рівень розвитку мислення, вміння слухати, виконувати завдання за зразком, довільність психічної діяльності.

Тест складається з 3-х частин:

- тест «Малюнок людини» (чоловічої фігури);
- копіювання фрази з письмових букв;
- змальовування крапок.

Тест «Малюнок людини»

Інструкція: «Тут (показується де) намалюй людину, як ти вмієш». Під час малювання неприпустимо поправляти дитину («ти забув намалювати вуха»), дорослий мовчки спостерігає.

Оцінювання:

- 1 бал: намальована чоловіча постать (елементи чоловічого одягу), є голова, тулуб, кінцівки; голова з тулубом з'єднується шиєю, вона не повинна бути більшою за тулуб; голова менша за тулуб, на голові – волосся, можливий головний убір, вуха; на обличчі – очі, ніс, рот; руки мають кисті з п'ятьма пальцями; ноги відігнуті (тобто є ступня або

черевик); фігура намальована синтетичним способом (контур цільний, ноги і руки ніби ростуть з тулуба, а не прикріплені до нього).

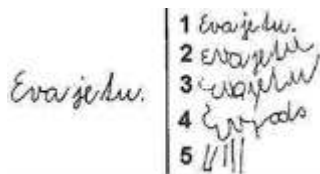
- 2 бали: виконання всіх вимог, крім синтетичного способу малювання, або якщо присутній синтетичний спосіб, але не намальовані 3 деталі: шия, волосся, пальці; обличчя повністю є промальованим.
- 3 бали: фігура має голову, тулуб, кінцівки (руки і ноги намальовані двома лініями); можуть бути відсутніми: шия, вуха, волосся, одяг, пальці на руках, ступні на ногах.
- 4 бали: примітивний малюнок з головою і тулубом, руки і ноги не промальовані, можуть бути у вигляді однієї лінії.
- 5 балів: відсутність чіткого зображення тулуба, немає кінцівок; каракулі.

Копіювання фрази з письмових букв

Інструкція: «Подивися, тут щось написано. Спробуй переписати так само тут (показати нижче написаної фрази), як зможеш».

На аркуші написана фраза великими літерами, перша буква – велика: *Він їв суп.*

Оцінювання:

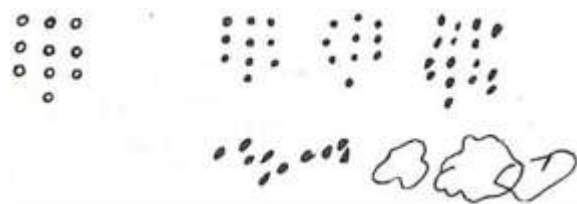
- 1 бал: добре і повністю скопійований зразок; букви можуть бути трохи більшими ніж у зразку, але не в 2 рази; перша літера – велика; фраза складається з трьох слів, їх розташування на аркуші горизонтальне (можливо невелике відхилення від горизонталі).
- 2 бали: зразок скопійовано розбірливо; розмір букв і горизонтальне положення не враховується (літери можуть бути більші, рядок може йти вгору або вниз).
- 3 бали: напис розбитий на три частини, можна зрозуміти хоча б 4 літери.

- 4 бали: зі зразком збігаються хоча б 2 літери, розрізняється рядок.
- 5 балів: нерозбірливі каракулі, черкання.

Змальовування крапок

Інструкція: Тут намальовані крапки. Спробуй намалювати поруч такі ж».

У зразку 10 крапок знаходяться на рівній відстані одна від одної по вертикалі і по горизонталі.

Оцінювання:

- 1 бал: точне копіювання зразка, допускаються невеликі відхилення від рядка або стовпця, зменшення малюнка, неприпустиме збільшення.
- 2 бали: кількість і розташування точок відповідають зразку, допускається відхилення до трьох точок на половину відстані між ними; точки можуть бути замінені кружечками.
- 3 бали: малюнок у цілому відповідає зразку, по висоті або ширині не перевищує його більше, ніж у 2 рази; число точок може не відповідати зразку, але їх не повинно бути більше 20 і менше 7; допустимо розворот малюнка навіть на 180 градусів.
- 4 бали: малюнок складається з точок, але не відповідає зразку.
- 5 балів: каракулі, черкання.

Після оцінки кожного завдання всі бали сумуються. Якщо дитина набрала в сумі за всіма трьома завданнями:

- **3-6 балів** – у неї високий рівень готовності до школи;
- **7-12 балів** – середній рівень;
- **13 -15 балів** – низький рівень готовності, дитина потребує додаткового обстеження інтелекту та психічного розвитку.

Опитувальник орієнтовного тесту шкільної зрілості Керна-Йірасика

Тест проводиться у вигляді бесіди «запитання-відповідь». Інструкція може звучати так: «Зараз я буду задавати запитання, а ти намагайся відповісти на них». Якщо дитині важко відразу відповісти на запитання, можна допомогти їй декількома навідними питаннями. Відповіді фіксуються в балах, потім сумуються.

Запитання:

- Яка тварина більша – кінь чи собака?
- Вранці ми снідаємо, а вдень ...
- Вдень світло, а вночі ...
- Небо блакитне, а трава ...
- Черешні, груші, сливи, яблука – це що?
- Чому перед тим як проїде потяг, опускається шлагбаум?
- Що таке Київ, Одеса, Львів? (Назвати будь-які міста)
- Котра година? (Показати на годиннику, справжньому чи іграшковому)
- Маленька корова – це теля, собака – це ..., овечка – це ...?
- Собака більше схожий на курку або кішку? Чим? Що у них спільного?
- Чому на всіх автомобілях є гальма?
- Чим схожі один на одного молоток і сокира?
- Чим схожі один на одного кішка і білка?
- Чим відрізняються цвях і гвинт? Як би ти впізнав їх, якби вони лежали перед тобою на столі?
- Футбол, стрибки у висоту, теніс, плавання – це ...
- Які ти знаєш транспортні засоби?
- Чим відрізняється старий чоловік від молодого? Яка між ними різниця?
- Чому люди займаються спортом?

- Чому це погано, коли хтось ухиляється від роботи?
- Чому на конверт з листом потрібно наклеювати марку?

Оцінювання:

- Кінь = 0 балів; неправильна відповідь = -5 балів
- Обідаємо = 0; вечеряємо, спимо = -3 бали
- Темно = 0; неправильна відповідь = -4
- Зелена = 0; неправильна відповідь = -4
- Фрукти = 1; неправильна відповідь = -1
- Щоб поїзд не зіткнувся з автомобілем = 0; неправильна відповідь = -1
- Міста = 1; станції = 0; неправильна відповідь = -1
- Правильно показано = 4; показано тільки цілу годину або чверть години = 3;
не знає годин = 0
- Цуценя, ягня = 4; тільки одна правильна відповідь = 0; неправильна відповідь = -1
- На кішку, тому що у них по 4 лапи, шерсть, хвіст, пазурі (досить одної подібності) = 0; на кішку без пояснення = -1; на курку = -3
- Вказано дві причини: гальмувати з гори, зупинитися, уникати зіткнення і так далі = 1; одна причина = 0; неправильна відповідь = -1
- Дві загальні ознаки: вони з дерева і заліза, це інструменти, ними можна забивати цвяхи, у них є рукоятки і т.д. = 3; одна ознака = 2; неправильна відповідь = 0
- Визначення, що це тварини або приведення двох спільних ознак: у них 4 лапи, хвости, шерсть, вони можуть лазити по деревах і т.д. = 3; одна ознака = 2; неправильна відповідь = 0
- У гвинта різьба (така закручена лінія навколо) = 3; гвинт вкручується, а цвях забивається або у гвинта є гайка = 2; неправильна відповідь = 0

- Спорт (фізкультура) = 3; ігри (вправи, гімнастика, змагання) = 2; неправильна відповідь = 0
- Три наземних транспортних засоби + літак або корабель = 4; тільки три наземних транспортних засоби чи повний перелік з літаком, кораблем, але тільки після пояснення, що транспортні засоби – це те, на чому можна пересуватися = 2; неправильна відповідь = 0
- Три ознаки (сиве волосся, відсутність волосся, зморшки, погано бачить, часто хворіє тощо.) = 4; одна або дві відмінності = 2; неправильна відповідь (у нього палиця, він курить ...) = 0
- З двох причин (щоб бути здоровими, загартованими, щоб не були товстими тощо.) = 4; одна причина = 2; неправильна відповідь (щоб щось вміти, щоб заробити гроші тощо.) = 0
- Інші повинні працювати за нього (або інший вираз того, що хтось несе збиток внаслідок цього) = 4; він ледачий, мало заробляє, не може нічого купити = 2; неправильна відповідь = 0
- Так платять за пересилання цього листа = 5; отримувач повинен був би заплатити штраф = 2; неправильна відповідь = 0

Підсумовуємо бали:

- **сума + 24 і вище** – високий вербальний інтелект (кругозір).
- **сума від + 14 до 23** – вище середнього.
- **сума від 0 до + 13** – середній показник вербального інтелекту.
- **від -1 до – 10** – нижче середнього.
- **від – 11 і менше** – низький показник.

Методика «Бесіда про школу» (Т.А. Нежнова)

Мета: дослідження внутрішньої позиції школяра і виявлення бажання дитини йти до школи, орієнтація на шкільно-навчальну діяльність.

Матеріал: перелік питань, ручка.

Процедура проведення: Бесіда проводиться індивідуально. В ході обстеження дитині задаються питання, відповіді на які дозволяють виявити один з трьох типів орієнтації у відношенні школи і навчання. Переважна орієнтація на зміст навчальної діяльності свідчить про наявність у дитини внутрішньої позиції школяра.

Варіанти відповідей та їх оцінка:

№	Запитання бесіди	Варіанти відповідей	Бали
1.	Чи хочеш ти йти до школи?	А – дуже хочу; Б – так собі, не знаю; В – не хочу	2 1 0
2.	Чому ти хочеш іти до школи?	А – інтерес до навчання, занять, хочу навчитись читати, писати, стати грамотним, розумним, багато знати, довідатись про нове; Б – інтерес до зовнішньої шкільної атрибутики: нова форма, книги, портфель; В – позашкільні інтереси: у садку набридло, у школі не сплять, там весело, усі діти ідуть до школи	2 1 0
3.	Чи готуєшся ти до школи? Як ти готуєшся (тебе готують) до школи?	А – освоєння деяких навичок читання, письма, лічби: з мамою вчили літери, лічили, розв'язували задачки; Б – придбання форми, шкільного приладдя В – заняття, що не стосуються	2 1

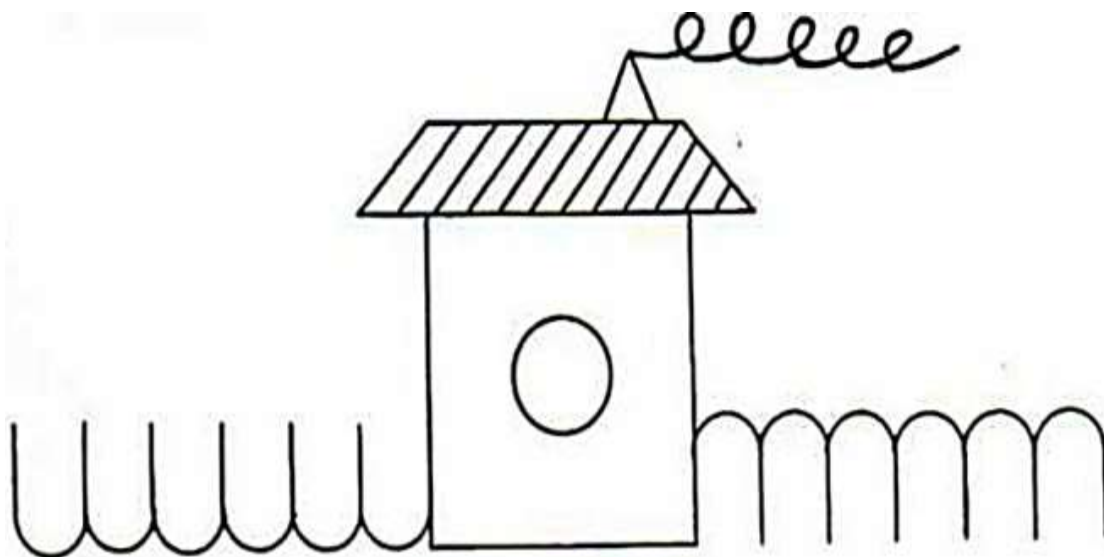
		школи	0
4.	Чи подобається тобі в школі? Що тобі подобається (не подобається)? Найбільше? (Попередньо в дитини запитати, чи була вона у школі).	<p>А – уроки, шкільні заняття, що не мають аналогів у дошкільному житті дитини;</p> <p>Б – позашкільні заняття та інші, не пов'язані з навчанням, моменти: перерва, заняття в позаурочний час, особистість учителя, зовнішній вигляд школи, оформлення класу;</p> <p>В – уроки художньо-фізкультурного циклу, знайомі і близькі дитині в дошкільному дитинстві</p>	<p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>
5.	Якби тобі не треба було ходити до школи й у дитячий садок, чим би ти займався вдома, як би проводив свій день?	<p>А – заняття навчального типу: писав би літери, читав;</p> <p>Б – дошкільні заняття: малювання, конструювання;</p> <p>В – заняття, що не мають відношення до школи: ігри, допомога по господарству, догляд за тваринами</p>	<p>2</p> <p>1</p> <p>0</p>

Інтерпретація результатів:

- **Високий рівень – 10-9 балів** – говорить про навчальну орієнтацію дитини та позитивне ставлення до школи (внутрішня позиція школяра достатньо сформована);
- **Середній рівень – 8-5 балів** – свідчать про інтерес дитини переважно до зовнішньої атрибутики шкільного життя (початкова стадія формування внутрішньої позиції школяра);

- **Низький рівень – 4-0 балів** – дитина не проявляє інтересу до школи (внутрішня позиція школяра не сформована).

Методика «Будиночок» (Н.І. Гуткіна)

Мета: діагностика рівня розвитку довільної сфери; може використовуватися при визначенні готовності дітей до шкільного навчання. Методика дозволяє виявити: вміння дитини орієнтуватися в своїй роботі на зразок; вміння скопіювати його. Ці вміння потребують певного рівня розвитку довільної уваги, просторового сприйняття, сенсо-моторної координації та тонкої моторики руки.

Вік досліджуваних 6-10 років.

Інструкція: Перед дитиною кладеться аркуш з намальованим будиночком, чистий аркуш такого ж розміру, що і аркуш з будиночком. «Перед тобою лежить аркуш паперу й олівець. На цьому аркуші намалюй точно таку картинку, яку ти бачиш на малюнку. Не поспішай, будь уважний, постарайся, щоб малюнок був такий же, як цей зразок. Якщо ти щось не так намалюєш, то стирати гумкою не можна. Треба поверх неправильного малюнка або поруч правильно намалювати. Тобі зрозуміло завдання? Тоді приступай до роботи».

Обробка результатів:

Обробка експериментального матеріалу проводиться шляхом підрахунку балів, що нараховуються за помилки. В якості помилок розглядаються:

- відсутність якої-небудь деталі малюнка (паркан, дим, труба, дах, вікно, основа будиночка) – 4 бали;
- збільшення окремих деталей малюнка більш ніж в два рази при відносно правильному збереженні розміру всього малюнка (бали нараховуються за кожну деталь) – 3 бали;
- неправильно зображений елемент (кільця диму, паркан – права і ліва сторони, штрихування на даху, вікно, труба) – 2 бали. Елемент оцінюється в цілому. Якщо частина його скопійована вірно, то нараховується 1 бал. Кількість елементів у деталі малюнка не враховується;
- неправильне розташування деталей в просторі (паркан не на одній з основою будиночка лінії, зміщення труби, вікна тощо.) – 1 бал;
- відхилення прямих ліній більш ніж на 30° від заданого напрямку (перекіс вертикальних і горизонтальних ліній, завалювання забору) -1 бал;
- розриви між лініями в тих місцях, де вони повинні бути з'єднані (за кожен розрив) – 1 бал. У тому випадку, якщо лінії штрихування на даху не доходять до її лінії, 1 бал ставиться за всю штриховку в цілому;
- якщо одна лінія заходить за іншу (за кожне залізання), то ставите – 1 бал. Штрихування даху оцінюється в цілому;
- безпомилкове копіювання малюнка – 0 балів. За хороше виконання малюнка виставляється “0”.

Таким чином, чим гірше виконано поставлене завдання, тим вищою є отримана досліджуваним сумарна оцінка.

Отже:

- **0 балів** – добре розвинена довільна увага;
- **1-2 бали** – середній розвиток довільної уваги;
- **більше 4 балів** – слабкий розвиток довільної уваги.

По ходу роботи дитини психолог фіксує:

- якою рукою вона малює;
- як працює зі зразком: чи часто дивиться на нього, проводить лінії в повітрі над малюнком-зразком, чи звіряє зроблене зі зразком або малює по пам'яті;
- швидко (або повільно) проводить лінії;
- чи відволікається під час роботи;
- висловлюється або задає запитання під час малювання.

Тест «Ставлення дитини до чужого дорослого» (для батьків і вихователів)

Якщо відмічена особливість поведінки властива дитині, то відповідне твердження оцінюється в 1 бал, якщо ні – 0 балів.

1. Дитина розмовляє з вихователем чи іншим значущим для неї дорослим тільки тоді, коли знаходиться з ним наодинці чи після деяких зусиль «розговорити» її.
2. Обманює зі страху.
3. Дуже болісно переживає, плаче, ображається, якщо їй роблять зауваження.
4. Дуже тривожна, щоб бути неслухняною.
5. Любить, щоб до неї проявляли симпатію, але не просить про це.
6. Ніколи не приносить дорослому і не показує знайдених нею речей.
7. Вітається з вихователем тільки тоді, коли він зверне на неї увагу.
8. Не підходить до дорослого з власної ініціативи.
9. Ніколи не просить про допомогу.
10. Легко стає «нервовою», червоніє, коли їй задають запитання.

Оцінка результатів:

10 – 7 балів – у дитини складні труднощі у спілкуванні, зумовлені негативним переживанням з приводу контактів з чужими дорослими.

4 – 6 балів – труднощі в спілкуванні можуть бути зумовленими не ставленням до дорослого, а конкретною ситуацією (не відповідає на питання вихователя через страх, що інші діти будуть над нею сміятися) чи недоліками виховання.

1 - 3 бали – скоріше за все, це прояви деяких індивідуальних особливостей дитини, про які потрібно повідомити майбутнього вчителя.

Ставлення дитини до однолітків (для батьків і вихователів)

Якщо відмічена особливість поведінки властива дитині, то відповідне твердження оцінюється в 1 бал, якщо ні – 0 балів.

1. Старається уникнути активної участі в грі.
2. Не проявляє приязні і доброзичливості до інших дітей.
3. Ніколи не ділиться з іншими дітьми іграшками і солодощами.
4. Не надає допомоги іншим, навіть якщо їй про це попросять.
5. Погоджується на другорядні ролі, ніколи не висловлює бажання бути головним у грі.
6. У неї немає друзів ні в дитячому садочку, ні на подвір'ї.
7. Уникає спілкування з іншими дітьми.
8. У грі завжди прагне отримати значиму роль, а якщо не отримує, то відмовляється грати.
9. Не проявляє зацікавленості до колективних ігор, грає наодинці.
10. Часто жаліється дорослим, що їй ображають інші діти.

Оцінка результатів:

7 - 10 балів – у дитини серйозні труднощі в спілкуванні, пов’язані з негативним ставленням до інших дітей, ці труднощі можуть виявитися в стосунках з однокласниками в школі.

4 – 6 балів – труднощі зумовлені невмінням встановлювати контакти з однолітками частіше за все через недостатній досвід спілкування чи через невпевненість в собі.

1 – 3 бали – труднощі в спілкуванні ситуативні чи зумовлені деякими індивідуальними особливостями дитини, які, як правило, корегуються під впливом дитячого колективу.

Методика «Читання казки»

Мета: визначення домінуючого ігрового або пізнавального мотиву дитини

Хід дослідження

На столі виставлено звичайні, не надто привабливі іграшки, дітям пропонують упродовж хвилини розглянути їх.

Після цього дітей підкликають і пропонують послухати казку, яку вони раніше не чули. На цікавому місці читання переривається і експериментатор запитує дітей, чого їм хочеться: погратися з виставленими на столі іграшками або

дослухати казку до кінця.

Чому зайці взимку носять білі шубки

Зустрілися якось у лісі Мороз і Заєць. Мороз нахвалявся:

— Я найсильніший у лісі. Кожного заморожу, перетворю на бурульку.

— Не хвалися, Морозе Васильовичу, не здолаєш! — каже Заєць.

— Ні, здолаю!

— Ні, не здолаєш! — наполягає на своєму Заєць.

Сперечалися вони, сперечалися. Захопив Мороз заморозити Зайця. І каже:

«Давай, Зайцю, поб'ємося об заклад, що я тебе переможу».

— Давай, — погодився Заєць. (Тут читання переривається).

Мороз почав Зайця морозити. Холоду напустив, крижаним вітром закрутив. А заєць почав бігати, скакати. Катається по снігу, співає:

Князеві тепло,

Князеві гаряче,

Гріє, горить

Сонечко яскраве!

Стомився Мороз, міркує: «Який сильний Заєць». А сам ще сильніше лютує,

такого холоду напустив, що кора на деревах лопається, тріщить. А Зайцеві байдуже.

Зовсім вибився із сил Мороз, а Заєць не замерз. Відступив Мороз від Зайця:

«Хіба тебе заморозиш — дуже ти спритний та прудкий!»

Подарував Мороз Зайцеві білу шубку. Відтоді зайці взимку ходять у білих шубках.

Інтерпретація результатів

Діти з вираженим **пізнавальним інтересом** воліють дослухати казку.

Діти зі **слабкою пізнавальною потребою** воліють погратися. Але гра їх, як правило, може бути суто маніпулятивною.

Квест-зустріч майбутніх першокласників

Ведуча: Сьогодні у житті моїм

Так ніжно, веселково...

Добридень, гарні діти!

Добридень, рідна школо!

Сьогодні ви прийшли до нас

В цей день, святковий,

Тому від серця щирого

Усім гукну: «Добридень!»

- Сьогодні у нас свято, але незвичайне «квест зустрічі». Ми з вами будемо швидко і якісно виконувати певні завдання з метою досягнення кінцевої цілі, у результаті чого ви отримуєте літери з яких потім ми складемо слово і дізнаємося ким ви будете через рік!?

- Ой, діти, а що це в нас лежить за папір посеред залу? Подивимося?
- Якийсь лист?.....??? Відкриємо?
- Давайте його відкриємо??!! Від кого цей лист? Знаєте цих героїв?

ЛИСТ від Фіксиків: «Доброго дня, милі дітки, майбутні першокласники!! Щоб дізнатись, які ви розумні, кмітливі дітки, завітали до нас у школу, ми придумали кілька важких завдань. Як тільки ви їх вирішите відразу отримаєте відповідь на запитання. Але не забувайте, що спритність і винахідливість не найголовніші якості в людині, доброта, здатність прийти на допомогу у важкій ситуації, командна гра зроблять ваш шлях легше і приємніше. Ні пуху, ні пера! Починайте!»

Ведуча: Ну, почнемо??? Готові??? А загадки вмієте відгадувати? Зараз перевіримо?!

На базарі їх не купиш,

На дорозі не знайдеш,
І не зважиш на терезах,
І ціни не підбереш. (Знання)
Ведуча. Молодці!!! Вмієте відгадувати загадки! тому Перша наша зупинка
«Загадкова». Як ви здогадалися вам потрібно відгадати загадки

1. На уроках, в книжці, в школі

Почерпнеш ти їх доволі.

І назавжди у житті

Стануть друзями тобі. (Знання)

2. Не золото, а найдорожче. (Знання)

3. Є чарівник у школі в нас,

Ану впізнайте, хто він!

Озветься — тиша йде у клас,

Озветься ще раз — гомін.

Щоб не спізнитись на урок,

Нам голос подає (дзвінок)

4. Хоч малий, чого вартує,

Сотнями він сам керує.

То сідай і пильно вчись,

То вставай – і веселись! (Дзвінок)

5. Біля школи на перерві

Дітлахів гурти веселі.

Одні бігають, стрибають,

Інші щось розповідають,

Дехто весело сміється,

Бо у них все удається.

Раптом продзвенів дзвінок.

Всі побігли на ... (урок)

6. Новий будинок в руці я несу,
Двері будинку стоять на замку,
А живуть у будинку тому
Книжки, ручки і альбоми. (Портфель)

7. Я негарно написала,
А вона усе злизала.
Олівців моїх сусідка,
Ця вертлява-буквоїдка. (Гумка)

8. Бачить — не бачить,
Чути — не чує,
Мовчки говорить,
Дуже мудрує.

Часом захоче —
Правди навчає,
Часом жартує,
Всіх звеселяє. (Книжка)

9. Всяк школяр його шанує,
Бо він пише ще й малює.
Хто ж цей славний молодець?
Це звичайно ... (олівець)

Ведуча: Молодці, всі загадки відгадали!! А хто може слідкував.... рахував....
скільки було загадок??? Дев'ять !!!!! А як ви думаєте чому???

Тому що діти це перша підказка, від Фіксиків, що нам потрібно виконати 9
завдань. Буде 9 зупинок...и 9 букв з яких ми складемо з вами слово.

І першу ви отримуєте літеру
(Діти отримують букву І)

Друга зупинка «Музична»

Ведуча: Мої гарні дітки ви в садочку співаєте? А пісні знаєте? Молодці!

Котик-син горлає.
А у вас, часом, скажіть
Отаке буває? (...)
Котик наш охайним був,
Умивавсь чистенько.
Ти, маленький, не забув
Вмитися раненько? (...)
Їжачок йшов через ліс
І нелегку ношу ніс.
Сірий зайчик з поля біг,
Їжачкові допоміг.
Щиро дякує їжак.
Чи робити гарно так? (...)
Зайчик в лісі заблукав,
Впав. Біда малому.
Їжачок його підняв
І привів додому. (...)
Їжачок сидить, сміється,
Язика вколов лисиці,
Щоб розбійниця метка
Не хапала їжачка.
Я не знаю, що робить,
Чи лисицю пожаліть? (...)
Ось курчата неслухняні
Утекли від квочки-няні.
А сорока поглядала.
– Ко-к-ко! Біда! Біда!
Ну, а що робить мені?

Похвалить курчаток? (...)

Ведуча. Молодці і з цим завданням ви впоралися!!!! (отримують букву Р)

Шоста зупинка «День -ніч». Гра «День/ніч»

Хід гри: Усі учні класу стоять поряд із партою або зі своїм робочим місцем.

Коли вчитель промовляє «День», то учні можуть довільно рухатись, гомоніти та веселитись, а коли каже «Ніч» – мають завмерти (якщо ж хтось хоч поворухнеться «вночі», то він вибуває з гри та сідає на своє місце за партою).

Гра продовжується до визначення переможця.

Принцип: Учні стають колом. Вчитель разом з дітьми промовляє слова віршика, кожен рядок якого супроводжується відповідними рухами.

Виконали і це завдання , отримуєте букву О.

Сьома зупинка «Австралійський дощ»

Ведуча: Чи знаєте ви, який тропічний дощ?

— Піднімається вітер (потираємо руки).

— Падають перші краплини дощу (клацаємо пальцями).

— Почалася злива (плескаємо долонями по стегнам).

— Злива перетворилася на бурю (тупаємо).

— Ось буря стихає (плескаємо долонями по грудині).

— Стихає злива (плескаємо долонями по стегнам).

— Закінчується дощ, падають останні краплі (клацаємо пальцями).

— Шумить тільки вітер (потираємо долоні).

— Австралійський дощ скінчився. Сонце! (Діти піднімають руки вгору).

Виконали і це завдання , отримуєте букву Я.

Восьма зупинка «Хто що промовляє»

Повторимо за мною!

Зозуля кує ку -ку ку-ку

Голуб воркує гу-гу-гу

Півень кукурікає кукаріку

Сова кричить? Угу угу

Риба, що робить? Мовчить..... сідайте тихесенько на місця і отримуєте літеру.

Ведуча. Виконали і це завдання , отримуєте букву Л.

Дев'ята зупинка «Райдуга»

Танцювати любите, потрібно просто повторяти за екраном!!

Виконали і це завдання , отримуєте букву И.

Ведуча: Молодці, виконали всі завдання!!! Вітаю вас!!! Давайте поаплодуємо всім!!!

Всі букви зібрані потрібно з них скласти слово!!! Що в нас виходить???

Ким ви будете через рік?!!!!ШКОЛЯРИКИ. Які розумні та гарні дітки навчаються у нашій школі!!!

Довідкова інформація для батьків старших дошкільників

«Що таке готовність до шкільного навчання? Як допомогти дитині підготуватися до шкільного навчання?»

Веселі й святково одягнені, з букетами квітів йдуть першого вересня діти до школи. Кожен із них сподівається бути зразковим учнем і отримувати гарні оцінки, любити свого вчителя й школу і взагалі розраховує на цікаве, веселе життя. Поділяють цей радісний настрій і вчителі.: «От мої діти. Які вони всі гарні! Треба тільки знайти до кожного з них свій «золотий ключик».

Але минає зовсім небагато часу і ми чуємо: «Мамо, а чи довго мені ще ходити до школи? Я вже стомилася...»; «А коли будуть канікули? Все вчимося, вчимося...».

А з іншого боку можна почути скарги вчителів на труднощі, що виникають у роботі.

У чому причина невдоволення? Яким дітям важко вчитися і з якими важко працювати вчителю?

«Чи не рано, - з тривогою запитують мами, - садити шестирічок за парти, позбавляти безтурботного дитинства, витівок, ігор?» Може, ми й справді квапимося? Насамперед, необхідно розрізнити психологічну невідготовленість до школи, яка можлива й у 7, і в 8 років, і принципову неможливість навчання у 6 років.

Неготові до шкільного навчання діти завдають учителю найбільше клопоту. Як, правило, саме з цієї категорії «ведуть свій родовід» відстаючі учні. Найчастіше ці діти бувають неуважними на уроці, випадають із загальної

роботи класу, нарешті, у них швидко зникає бажання вчитися й інтерес до шкільного життя.

Як можна визначити психологічну готовність чи неготовність дітей до школи? Що ж таке, за нашими уявленнями, «зрілий дошкільник?»

«Дошкільну зрілість» можна визначити як цілісний психічний стан дитини дошкільного віку, що характеризується високим ступенем розвитку тих якостей і процесів, що переживають свій розквіт саме в дошкільний період дитинства і для яких цей період є сенситивним. Для 6-річних дітей із гарним психічним розвитком найтипівіший кооперативно - змагальний рівень спілкування з однолітками, довільність у сфері спілкування з дорослим і відкриття дитиною своїх переживань у сфері самосвідомості. Крім того, принципово важливими є:

- сформовані прийоми ігрової діяльності;
- розвинені соціальні емоції і високий (для даного періоду) рівень морального розвитку;
- розвинена уява;
- високий рівень наочно-образного мислення, пам'яті, мовлення.

Варто звернути увагу на сам факт недостатньої підготовленості до шкільного навчання значної частини дітей, що приходять до школи. Це створює труднощі для всіх. Важко насамперед самим дітям, важко батькам, важко вчителю та іншим учням класу, змушеним пристосовуватися до спільної навчальної діяльності з цими дітьми. Виділяють три основні групи труднощів, з якими зустрічаються неготові до школи діти. Перша група ускладнень стосується системи взаємин і взаємодії з однолітками (невміння слухати товариша і стежити за його роботою, змістовно спілкуватися з однолітками, погоджувати з ними свої дії), друга – сфери спілкування з дорослим (нерозуміння умовності запитань учителя, його особливої позиції, специфічності навчальних ситуацій і навчального спілкування), третя – сфери

власної самосвідомості (завищена оцінка своїх можливостей і здібностей, необ'єктивне ставлення до результатів своєї діяльності, неправильне сприйняття оцінок учителя). Ці три групи труднощів відбивають основні сторони психологічної готовності дитини до школи і шкільного навчання. Відповідно і показники психологічної готовності до школи розподіляються на ці групи.

Як це не парадоксально звучить, саме ранній початок шкільного навчання створює необхідні умови для практичного розв'язання проблеми психологічної готовності дітей до школи.

Раннє виявлення у дитини будь-яких здібностей нічого не говорить про її готовність чи неготовність до школи. Навіть безсумнівні математичні здібності не можуть бути гарантією успіхів на шкільних уроках математики. Для успішного навчання необхідно ще багато з того, чого в дошкільника поки просто немає.

Отже, що ж містить у собі поняття психологічна готовність до школи? Компонентами психологічної готовності є інтелектуальна, особистісна, вольова.

Інтелектуальна готовність не зводяться до наявного в дитини словникового запасу, спеціальних умінь і навичок. Чинні програми, їх засвоєння вимагають уміння порівнювати, аналізувати, узагальнювати, робити самостійні висновки.

Особистісна готовність виражається у ставленні дитини до школи, до навчальної діяльності, до вчителів, до самої себе. Якщо дитина не готова до соціальної позиції школяра, то навіть за наявності необхідного запасу умінь і навичок, високого рівня інтелектуального розвитку їй буде важко в школі. Такі першокласники поведуться в школі, як – то кажуть, по дитячому, вчатьс я дуже не рівномірно. Вони успішні, якщо заняття викликають у них безпосередній інтерес, але якщо інтересу немає і діти мають виконувати завдання з почуттям відповідальності, то такий першокласник робить їх недбало, наспіх, йому важко досягти потрібного результату.

До шести років відбувається формування основних елементів вольової дії: дитина здатна поставити мету, прийняти рішення, намітити план дії, виконати його, докласти певних зусиль у випадку подолання перешкоди, оцінити результат своєї дії. У шестирічному віці мета досягається більш успішно за умови ігрової мотивації і оцінки поведінки з боку однолітків. Важливим є вміння підпорядковувати свою поведінку новим нормам і правилам, орієнтуватися на вказівки вчителя, звернені до класу в цілому, здатність і бажання уважно слухати і точно виконувати ці вказівки. У цьому віці необхідно розвивати здатність діяти за моральними мотивами, за необхідності відмовляючись від того, що безпосередньо приваблює, тому що шестирічна дитина здатна співвідпорядковувати мотиви своєї поведінки. Першочергове значення у формуванні волі має виховання мотивів досягнення мети, а саме: прагнення не пасувати перед труднощами, не відмовлятися від визначеної мети, навіть коли виникають перешкоди.

Гра і розвиток довільної поведінки

У грі відбувається істотна перебудова поведінки дитини – вона стає довільною.

Під час виконання ролі зразок поведінки, що міститься в ній стає одночасно еталоном, з яким дитина сама порівнює свою поведінку і одночасно контролює її (тобто вона виконує ніби дві функції: грає свою роль і контролює свою поведінку).

Довільна поведінка характеризується не тільки наявністю зразка, але й наявністю контролю над його виконанням. Таким чином, під час виконання ролі виникає своєрідне роздвоєння, тобто рефлексія. Звичайно, це ще не свідомий контроль. Уся гра перебуває під владою привабливої думки і забарвлена афективним ставленням, але в ній уже містяться всі основні компоненти

довільної поведінки. Функція контролю ще дуже слабка і часто потребує підтримки з боку учасників гри, однак значення гри й у тому, що ця функція тут народжується. Саме тому гру можна вважати школою довільної поведінки.

Через те, що зміст ролей головним чином зосереджений навколо норм стосунків між людьми, у грі дитина ніби переходить у розвинений світ вищих форм людської діяльності, правил людських взаємин. Норми, що лежать в основі людських взаємин, стають завдяки грі джерелом розвитку моралі самої дитини.

Гра має значення і для формування дружного дитячого колективу, і для розвитку самостійності, і для багато чого іншого.

У грі дитина оцінює людські стосунки, виявляє, що вони мають певну ієрархію підпорядкування, керування і виконання. Граючись, малюк вчиться осмислено орієнтуватися в переживаннях, оцінювати їх, і завдяки цьому в нього виникає нове ставлення до самого себе, формується самооцінка. У грі виховується колективізм, уміння і бажання працювати разом, допомагати іншому.

Дуже важливо, що діти вільно оперують знаннями, уміннями, необхідними в ігровій ситуації. Погляньте на дівчинку, що грає в «доньки-матері». Вона і шиє, і пере, і обід готує, і ходить у магазин за покупками, і «виховує» своїх ляльок, тобто уявляє реальну ситуацію і діє в ній. Гра створює сприятливі умови для розвитку інтелекту дитини.

У грі старшого дошкільника ще мало імпровізації, він, скоріше, копіює доросле чи своє життя, переносить його в гру, але чим старшою стає дитина, тим більше в грі виявляється власне ставлення до того, що відбувається, тим більше тут вигадки, імпровізації. Усе це показує, що гра на початкових етапах навчання – дієва ефективна методика.

Особливості проведення сюжетно-рольових ігор з дітьми шестирічного віку.

Як уже зазначалося, слабкий розвиток довільної сфери в дітей, що приходять до школи, ускладнює їхнє навчання. Ми пропонуємо деякі сюжетно-рольові ігри й окремі ігрові методики, застосування яких на уроці сприятиме розвитку довільної поведінки у першокласників. Ці ігри та методи допоможуть учителю налагодити дисципліну на уроці, а дітям дозволять легше засвоїти лічбу і звуковий аналіз слова, що лежить в основі навчання школярів.

Сюжетно-рольові ігри необхідно вплітати у процес навчання як шести річок, так і дітей семирічного віку, що мають низький рівень розвитку довільності, тому що ще не досягли такого рівня психічного розвитку, за якого з'являється навчальна мотивація, мотивація досягнення, внутрішня позиція школяра, що дозволяє дитині взяти на себе роль учня і виконувати усі поставлені вимоги. А поки усього цього в дитини ще немає, то її неможливо навчати звичайним способом, оскільки вона не залучається до процесу навчання.

Гра в такому випадку виступає в якості адекватної для таких дітей форми навчання, оскільки створює необхідну мотивацію засвоєння різних умінь. У середині гри ефективно розвиватиметься сфера потреб школяра, довільність, інтелект. У міру розвитку дітей у процес навчання можна вводити усе більше і більше звичайних навчальних завдань.

Ігри для розвитку тонкої моторики руки.

Розвивати в дітей тонку моторику руки необхідно для красивого почерку. З цією метою учням пропонують малювати різні бордюри, перемальовувати з дошки різні геометричні фігури, штрихувати їх тощо. Якщо в дитини немає навчальної мотивації, то вона не буде довго і старанно виконувати запропоновані завдання. У цьому випадку знову-таки може допомогти ігрова мотивація.

Дітям можна запропонувати пограти в художників-чарівників, під ручкою чи олівцем яких усе оживає, тому вони можуть допомогти героям

якогось оповідання чи казки. Потім учням читають невелике оповідання чи казку, де за сюжетом героям доводиться, наприклад, їхати на потязі, а для цього потрібні рейки, які слід намалювати; треба перепливати річку на плоті, який також можна намалювати; заблукавши в лісі, вони хочуть знайти гриби і ягоди, щоб поїсти, художники-чарівники і в цьому можуть їм допомогти тощо.

Ігри, що сприяють засвоєнню звукового аналізу слів.

Як свідчить практика, у багатьох учнів виникають проблеми у цьому виді діяльності.

Гра полягає в наступному. Учням пропонують стати добрими чарівниками і вирушити в країну слів, звідкіля надійшов лист з проханням виручити слова, які зачаклував у своєму замку злий чаклун. Звільнити слова можна тільки за умови, якщо добрий чарівник правильно визначить склад слова, який можна «угадувати» до трьох разів. Якщо і з третього разу слово не буде розчакловане, тобто не буде визначений його звуковий склад, то воно залишається в замку, якщо ж звуковий аналіз буде зроблено правильно, то слово може утекти з замку. Потім учитель описує замок, у якому нудяться зачакловані слова, і говорить, що дорога до нього зараз вільна, тому що злий чаклун кудись пішов. «Ми входимо до першої кімнати, - говорить учитель, - і бачимо в ній слова (дає якісь слова). Спробуємо їх звільнити. Тільки треба поквапитися, поки не повернувся чаклун». Потім кожній дитині по черзі доводиться бути добрим чарівником і розчакловувати слова, а вчитель повідомляє про результат: вдалося чи ні звільнити слова. Гра має проводитися емоційно: учитель разом з учнями радіє з приводу кожного звільненого слова і засмучується через невдачі добрих чарівників.

Десять заповідей для батьків майбутніх першокласників

1. Починайте «забувати» про те, що ваша дитина маленька. Давайте їй посильну роботу вдома, визначте коло її обов'язків. Зробіть це м'яко: «Який ти в нас уже великий, ми навіть можемо довірити тобі помити посуд».

2. Визначте загальні інтереси. Це можуть бути як пізнавальні інтереси (улюблені мультфільми, казки, ігри), так і життєві (обговорення сімейних проблем).

3. Не ставтеся до дитини зневажливо. Не ображайте дитини в присутності сторонніх. Поважайте почуття й думки дитини.

4. Навчіть дитину ділитися своїми проблемами. Обговорюйте з нею конфліктні ситуації, що виникли з однолітками і дорослими. Щиро цікавтеся її думкою, тільки так ви зможете сформувати в неї правильну життєву позицію.

5. Постійно говоріть з дитиною. Розвиток мовлення-запорука гарного навчання. Були в театрі (цирку, кіно) – нехай розповість, що більше всього сподобалося. Слухайте уважно, ставте запитання, щоб дитина почувала, що це вам цікаво.

6. Відповідайте на кожне запитання дитини. Тільки в цьому випадку її пізнавальний інтерес ніколи не вгасне.

7. Постарайтеся хоч інколи дивитися на світ очима вашої дитини. Бачити світ очима іншого – основа для взаєморозуміння.

8. Частіше хваліть вашу дитину. На скарги про те, що щось не виходить, відповідайте: «Вийде обов'язково, тільки потрібно ще раз спробувати». Формуйте високий рівень домагань. І самі вірте, що ваша дитина може все, потрібно тільки допомогти. Хваліть словом, усмішкою, ласкою й ніжністю.

9. Ніколи не порівнюйте свою дитину з сусідською, з її друзями, однокласниками. Порівнюйте з тим, якою вона була вчора і якою вона є сьогодні. Це допоможе вам швидше оволодіти азами батьківської мудрості.

10. Не будуйте ваші взаємини з дитиною на заборонах. Погодьтеся, що вони не завжди розумні. Завжди пояснюйте причини ваших вимог, якщо можливо, запропонуйте альтернативу. Повага до дитини зараз – фундамент шановливого ставлення до вас тепер і в майбутньому.

Ніколи не кажіть, що вам ніколи виховувати свою дитину. Це все одно, що сказати: «Мені ніколи її любити»